

29. februar 2024
Sagsnr.: 19/07871
SKJ

AFGØRELSE FRA MILJØ- OG FØDEVAREKLAGENÆVNET

AFGØRELSE om fredning af Lysnet i Randers Kommune og Favrskov Kommune

Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse efter naturbeskyttelseslovens § 44, stk. 1, jf. § 40.¹

Miljø- og Fødevareklagenævnet ophæver Fredningsnævnet for Midtjylland, østlig dels afgørelse af 22. oktober 2019 om at gennemføre fredning af Lysnet i Randers og Favrskov kommuner.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse om at gennemføre fredning af Lysnet i Randers Kommune og Favrskov Kommune på følgende ejendomme, der er afgrænset som vist på det medfølgende fredningskort, og som helt eller delvist omfatter følgende matrikelnumre:

Randers Kommune:

Del af matr.nr. 2x, 7i, 8o, og 12p, Jebjerg By, Ørum.

Favrskov Kommune:

Matr.nr. 40b, 40d, 85b, samt del af matr.nr. 11d, 21a, 23a, 43c, og 85a, Vissing By, Vissing.

Matr.nr. 3bo, 3v, 5cq, samt del af matr.nr. 1c, 11d, 11e, 12b, og 12d Laurbjerg By, Laurbjerg.

Matr.nr. 1e samt del af matr.nr. 1d, 1g, og 1m Essendrup By, Laurbjerg.

Del af matr.nr. 14a, og 14b Lerbjerg By, Lerbjerg.

**MILJØ- OG
FØDEVAREKLAGENÆVNET**
Toldboden 2
8800 Viborg

Tlf. 72 40 56 00
CVR-nr. 37795526
EAN-nr. 5798000026070
nh@naevneneshus.dk
www.naevneneshus.dk

¹ Lovbekendtgørelse nr. 1392 af 4. oktober 2022 om naturbeskyttelse.

Fredningen af Lysnet gennemføres med følgende bestemmelser, som herefter gælder for fredningen:

§ 1 Fredningens formål

Formålet med fredningen er

- at sikre og forbedre områdets landskabelige værdier, således at området fremtræder som et åbent landskab med vide udsigter,
- at sikre og forbedre områdets naturværdier, herunder at de lysåbne naturtyper bevares og forbedres ved god drift og pleje,
- at sikre og forbedre områdets rekreative værdier, herunder offentlighedens muligheder for landskabs- og naturoplevelser ved at udsigter og stiforbindelser sikres og forbedres, og
- at sikre de geologiske interesser og skabe grundlag for, at der sker en formidling heraf.

§ 2 Fredningsområdet

Fredningsområdet afgrænses som vist på kortbilaget.

§ 3 Bevaring af området

Fredningsområdet skal bevares i sin nuværende tilstand, medmindre en tilstandsændring er påbudt eller tilladt i de følgende bestemmelser eller tillades ved dispensation fra fredningsnævnet, f.eks. i forbindelse med naturgenopretning eller rekreativ anvendelse.

§ 4 Arealernes drift og anvendelse

Stk. 1. Arealernes drift og anvendelse skal tilrettelægges således, at fredningens formål opfyldes.

Stk. 2. Der må ikke foretages ændringer i tilstanden af naturtyper, som er beskyttet i medfør af naturbeskyttelseslovens § 3, medmindre disse har et naturforbedrende sigte. Der skal af hensyn til både udsigter og naturtilstand ske rydninger af selvgroede krat i de beskyttede naturtyper som nærmere anført i § 9.

Stk. 3. Landbrugsjord i omdrift kan benyttes som hidtil. Dog er tilplantning med flerårige udsigtshæmmende afgrøder som energipil, juletræer, frugttræer og lignende samt læhegn ikke tilladt.

Stk. 4. Vildtremiser er som udgangspunkt ikke tilladt, men kan dog etableres med fredningsnævnets forudgående godkendelse, hvis fredningsnævnet vurderer, at det er uden betydning for fredningens formål.

Stk. 5. Der kan etableres skærmende lav beplantning omkring installationer mv. ved masten ved toppen af Lysnet.

§ 5 Byggeri mv.

Stk. 1. Der må ikke etableres nye boliger i området. Det gælder dog ikke medhjælper- og generationsskifteboliger, der lovligt kan etableres i medfør af planlovens bestemmelser, for tiden § 36, stk. 1 nr. 14.

Stk. 2. Der må heller ikke opføres anden ny bebyggelse, herunder skure, boder, jagthytter og lignende.

Stk. 3. Bygninger, som er nødvendige for landbrugsdriften, kan opføres i tilknytning til eksisterende bebyggelse efter godkendelse af fredningsnævnet for så vidt angår byggeriets udformning, størrelse og placering. Bestemmelsen er kun relevant for matr.nr. 11d og 85a Vissing By, Vissing, og kun hvis der i øvrigt kan opnås tilladelse efter anden lovgivning til bebyggelse helt eller delvist inden for det fredede område.

Stk. 4. Fredningen er ikke til hinder for midlertidig anbringelse af skurvogne eller skure, der i kortere perioder er nødvendige for naturpleje.

Stk. 5. Fredningen er ikke til hinder for anbringelse af sædvanlige læskure for husdyr, kalveskjul, overdækket foderhæk og lignende efter fredningsnævnets godkendelse af udformning, størrelse og placering. Fredningsnævnet kan i en dispensation godkende, at læskuret efterfølgende kan flyttes efter behov uden yderligere forelæggelse for fredningsnævnet i overensstemmelse med fredningsnævnets retningslinjer i dispensationen.

Stk. 6. Fredningen er ikke til hinder for den til landbrugsdriften nødvendige midlertidige opbevaring af gødning i markstakke.

Stk. 7. Deponering må ikke finde sted inden for fredningsområdet.

§ 6 Faste konstruktioner og anlæg

Stk. 1. Der må ikke etableres faste anlæg og konstruktioner som f.eks. tårne, vindmøller, solcelleanlæg, tankanlæg, transformerstationer, master, belysning og lignende. Der må ikke føres luftledninger over arealerne.

Stk. 2. Plejemyndigheden kan dog opsætte et udsigtstårn på toppen af Lysnet efter fredningsnævnets forudgående godkendelse af tårnets størrelse og øvrige ydre fremtræden.

Stk. 3. Der må ikke anbringes campingvogne eller lignende, og anden teltslagning end ejerens egen periodevise teltslagning må ikke finde sted.

Stk. 4. Etablering af sportsanlæg som golfbaner, skydebaner, motorbaner og landingsbaner for fly og helikoptere mv. er ikke tilladt.

Stk. 5. Der må alene opsættes almindelige landbrugshegn (trådhegn) til hegning af husdyr. Usædvanlig hegning er ikke tilladt, herunder f.eks. hjortehegn og hvide træhegn (hestehegn).

Stk. 6. Der må opsættes informationstavler til formidling af fredningen på foranledning af plejemyndigheden. På Naturstyrelsens areal kan der opstilles borde-/bænkesæt, shelters og lignende til støtte for friluftslivet.

§ 7 Terrænændringer mv.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må ikke fyldes op, graves af eller planeres. Råstoffer må ikke udvindes, heller ikke til eget brug.

§ 8 Offentlighedens adgang

Stk. 1. Offentlighedens adgangs- og opholdsret i området følger af de almindelige bestemmelser i gældende love, og stier er således åbne for offentlighedens færdsel til fods eller på cykel, jf. naturbeskyttelseslovens kapitel 4. Ridning er ikke tilladt på trampespor eller slåede brede stier.

Stk. 2. Fredningen er ikke til hinder for, at der ved adgangsvejen fra Lindkjærvej til udsigtstoppen skiltes med begrænsninger i adgangen til motoriseret kørsel og opsættes en bom, hvis udformning og placering dog forudgående skal godkendes af fredningsnævnet.

Stk. 3. Der sikres eksisterende stier og udlægges nye stier som vist med særlig signatur på fredningskortet. Stierne kan etableres som trampespor eller slåede 1 meter brede stier. Forløbet af stien rundt om lergraven på matr.nr. 40d, Vissing By, Vissing kan løbende tilpasses nedskridninger af lergravens kanter.

Stk. 4. Den eksisterende sti til Lysnet på matr.nr. 11d Vissing By, Vissing kan placeres tættere mod skellet til matr.nr. 8o Jebjerg By, Ørum efter fredningsnævnets godkendelse af placeringen. Der kan i tilknytning hertil ske en udvidelse af hegningen på matr.nr. 11d Vissing By, Vissing, dog efter fredningsnævnets konkrete godkendelse så der omvendt også sker en sikring af den begrænsede motoriserede færdsel, som fortsat vil kunne ske til Lysnet.

§ 9 Naturpleje

Stk. 1. Plejen af områdets lysåbne, beskyttede naturtyper (særligt overdrev og enge) tilrettelægges, så den sikrer en lav vegetationshøjde ved græssæsonens afslutning, medmindre plejen udføres ved helårsgræsning. Der kan bevares enkelte træer og buske og mindre kratpartier foruden de kratpartier, som ikke kan fjernes som en konsekvens af naturbeskyttelseslovens § 3. Ved rydning skal ikke-hjemmehørende arter af træer og buske bekæmpes særlig konsekvent, og ny opvækst heraf skal fjernes. Det gælder særlig ahorn, gyvel, glansbladet hæg og nåletræer bortset fra enebær.

Stk. 2. Der skal ske afvikling af udsigtshindrende beplantning som anført nærmere i § 11.

§ 10 Plejemyndighed og plejeplaner

Stk. 1. Favrskov og Randers kommuner er plejemyndighed for de privatejede arealer, mens Naturstyrelsen er plejemyndighed for og udfører pleje på statsejede arealer.

Stk. 2. Såfremt en grundejer eller forpagter ikke selv ønsker at udføre pleje, har plejemyndighederne ret til, efter forudgående drøftelse med ejeren, at udføre natur- og landskabspleje på privatejede arealer til opfyldelse af fredningens formål, jf. den til enhver tid gældende bekendtgørelse om pleje af fredede arealer og tilsyn, for tiden bekendtgørelse nr. 924 af 27. juni 2016.

Stk. 3. Plejemyndighederne udarbejder en fælles plejeplan for det fredede område senest 1 år efter fredningens gennemførelse. Den første plejeplan skal gælde for højst 5 år, de senere for højst 10 år.

Stk. 4. Plejeplanen skal udmønte fredningens formål og redegøre for plejeforanstaltninger og eventuelle detailændringer i offentlighedens adgangsret. Plejeplanen kan desuden indeholde forslag til etablering af enkle publikumsforanstaltninger.

Stk. 5. Plejemyndigheden har, uanset fredningen, som hidtil pligt til at pleje egne arealer, som er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.

Stk. 6. Overordnede retningslinjer for naturplejen fremgår af § 9.

§ 11 Særbestemmelser

Stk. 1. For at genskabe og opretholde den frie udsigt over Gudenådalene fra området omkring Lysnets toppunkt skal der ske afvikling af bevoksningen på matr.nr. 7i og 8o Jebjerg By, Ørum, og arealerne skal herefter fastholdes som lysåbne arealer, der ikke må gentilplantes eller tilsås med ikke-hjemmehørende græsarter, ligesom selvsået opvækst løbende skal fjernes i overensstemmelse med de retningslinjer, der fremgår af § 9. Egetræerne på matr.nr. 7i Jebjerg By, Ørum, som vist på fredningskortet med signatur for opstammet træer, skal udtyndes i et sådant omfang, at udsigten mod nord bevares og sikres. Tilsvarende skal den selvsåede bevoksning på Naturstyrelsens areal på matr.nr. 40d Vissing By, Vissing fjernes af hensyn til udsigten, og arealet skal fremover friholdes for opvækst. Naturmæssigt værdifulde enkelttræer og mindre trægrupper, som ikke væsentligt generer den frie udsigt, kan bevares. Rydningerne skal gennemføres senest 1 år efter fredningens ikrafttræden.

Stk. 2. Der kan på matr.nr. 11d Vissing By, Vissing ske beplantning af et yderligere læbælte omkring eksisterende bebyggelse uden om det eksisterende læbælte. Fredningsnævnet skal dog godkende beplantningen til sikring af, at det ikke har betydning for udsigten fra Lysnet. Der kan endvidere ske en nødvendig hævn af et brønddæksel på indtil en meter på ejendommen.

§ 12 Dispensation

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

§ 13 Ophævelse af eksisterende fredning

Med gennemførelsen af nærværende fredning ophæves Overfredningsnævnets afgørelse af 12. januar 1951 (reg.nr. 01352.00) om fredning af adgangsvej og vendeplads ved Lysnetbakkens toppunkt.

Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. § 17, stk. 1, i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet.² Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder efter, at afgørelsen er meddelt den pågældende. Er afgørelsen offentliggjort, regnes fristen dog altid fra bekendtgørelsen, jf. naturbeskyttelseslovens § 88, stk. 1.

Afgørelsen er truffet af nævnet, jf. § 1 i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet, der har behandlet sagen i den læge afdeling, jf. § 3, stk. 1, nr. 10, i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

² Lov nr. 1715 af 27. december 2016 om Miljø- og Fødevareklagenævnet, som ændret ved lov nr. 900 af 21. juni 2022 om ændring af museumsloven, lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet og forskellige andre love.

Indhold

1.	Indledning	7
2.	Fredningsforslaget.....	7
2.1	Baggrunden for fredningsforslaget	7
2.2	Fredningsforslagets afgrænsning	8
2.3	Beskrivelse af fredningsområdet.....	8
2.4	Frednings- og planmæssige forhold	13
2.5	Fredningsbestemmelser i fredningsforslaget.....	13
3.	Fredningsnævnet for Midtjylland, østlig dels afgørelse	18
3.1	Fredningsnævnets behandling af sagen.....	18
3.1.1	Offentligt møde og besigtigelse	18
3.1.2	Projekt Lysnet 2008	19
3.1.3	Det reviderede fredningsforslag	20
3.1.4	Fredningsnævnets øvrige besigtigelser og møder	20
3.1.5	Øvrige bemærkninger til fredningsforslaget	20
3.1.6	Fredningsnævnets tilkendegivelse	23
3.1.7	Supplerende møde og besigtigelser.....	23
3.2	Fredningsnævnets afgørelse	24
4.	Klager	26
5.	Bemærkninger til klagerne.....	27
6.	Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling og afgørelse.....	28
6.1	Besigtigelse og offentligt møde	28
6.2	Skriftlige indlæg efter besigtigelsen.....	29
6.3	Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger	31
6.3.1	Fredningens gennemførelse og afgrænsning	32
6.3.2	Fredningens indhold	35
6.4	Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse	36

1. Indledning

Danmarks Naturfredningsforening fremsatte den 1. november 2016 over for Fredningsnævnet for Midtjylland, østlig del forslag til fredning af Lysnet i Randers og Favrskov kommuner på i alt 470 ha, fordelt på 48 lods-ejere.

Under sagens behandling ved fredningsnævnet har sagsrejser udarbejdet et revideret fredningsforslag, hvor det fredningsområdet er reduceret til 315 ha.

Fredningsnævnet har den 15. oktober 2018 truffet afgørelse om at forlænge fristen for fredningssagens afslutning til den 1. november 2019, jf. naturbeskyttelseslovens § 37 a, stk. 3.

Fredningsnævnet har den 26. august 2019 truffet afgørelse om, at der ikke er pligt til at udarbejde en miljøvurdering i forbindelse med behandlingen af fredningsforslaget efter miljøvurderingslovens § 8, jf. § 10.

Fredningsnævnet har den 22. marts 2019 truffet afgørelse om at frede dele af Lysnet i Randers og Favrskov kommuner, i alt ca. 58 ha, fordelt på 10 lodsejere. Fredningsnævnet har samme dag truffet særskilt afgørelse om at tilkende erstatning på 1.141.161 kr. i anledning af fredningen.

Fredningsnævnets afgørelser er i medfør af naturbeskyttelseslovens § 42 forelagt Miljø- og Fødevarerklagenævnet til efterprøvelse og er tillige påklaget af én lodsejer og af Miljøstyrelsen, jf. naturbeskyttelseslovens § 43.

2. Fredningsforslaget

2.1 Baggrunden for fredningsforslaget

Det fremgår af fredningsforslaget:

”Danmarks Naturfredningsforening fremsætter hermed i henhold til Naturbeskyttelseslovens § 36, jf. § 33 stk. 3, forslag til fredning af Lysnet i Favrskov og Randers kommuner, i alt 470 hektar.

Lysnet er et stort bakkemassiv på grænsen mellem Randers og Favrskov kommuner ca. 10 km sydvest for Randers. Lysnet er på flere måder enestående i geologisk og landskabelig henseende og rummer desuden unikke naturtyper og sjældne arter.

Lysnet er et sjældent eksempel på en østdansk bakke fra forrige istid, som har overlevet sidste istid. Normalt træffes bakker fra forrige istid kun i Vestjylland på de såkaldte bakkeøer, der ligger udenfor isens maksimale udbredelse under sidste istid, og som derfor ikke har været overskredet og udjævnet af dens gletsjere.

Lysnet består desuden for en stor del af ca. 50 millioner år gammelt plastisk ler fra tertiærtiden, som er blevet skubbet op af forrige istids gletsjere. På

grund af disse forhold er Lysnet og det øst for liggende område med Ølst og Hinge Lergrave blevet udpeget som nationalt geologisk interesseområde (figur 2). Plastisk ler har været vanskeligt eller umuligt at opdyrke med ældre tiders redskaber. Lysnet er derfor først sent og kun delvis blevet opdyrket, og der er bevaret adskillige gamle løvskove og overdrev med meget høje naturværdier.

Området ligger nær Danmarks sjette største by og rummer store muligheder for naturoplevelser, herunder milevid udsigt over en stor del af Midtjylland og oplevelse af sjældne naturtyper som overdrev, oprindelige løvskove med gamle driftsformer og uregulerede bækkeløb. Disse muligheder er ikke realiserede i dag på grund af dårlige adgangsforhold, tilgroning og uheldigt placerede granplantninger. Ophør af kreaturgræsning, plantning, tilgroning og opdyrkning udgør desuden trusler mod områdets sjældne arter og naturtyper.

Danmarks Naturfredningsforening finder, at en fredning er nødvendig for at sikre og forbedre områdets enestående landskabelige værdier, for at bevare de værdifulde løvskovsmiljøer, for at få gennemført nødvendig pleje af de lysåbne naturtyper og endelig for at give offentligheden bedre adgangsmuligheder. Fredningen vil desuden skabe sammenhæng mellem den fredede Bjerre Skov mod nord og med skove og lysåbne naturarealer langs Hadsten Lilleå mod syd.”

2.2 Fredningsforslagets afgrænsning

Det fremgår af fredningsforslaget:

”Mod nordvest afgrænses området af en omtrent 3 kilometer lang og 30-50 meter høj, retlinjet skrænt. Mod nord hænger området sammen den fredede Bjerre Skov og langs østsiden sikres det åbne land sammen med en række værdifulde løvskove og bækkeløfter. Områdets sydlige del udgøres for størstedelen af Høgebjerg Skov og et større overdrevsområde ved Lindkjær. Fredningsforslaget omfatter i alt ca. 470 hektar fordelt på 48 lodsejere. Heraf ligger de 398 hektar ligger i Favrskov Kommune fordelt på 42 lods- ejere, mens 72 hektar ligger i Randers Kommune fordelt på 7 lodsejere.”

2.3 Beskrivelse af fredningsområdet

Det fremgår af fredningsforslaget:

”Geologi og landskab

Lysnets enestående landskab og dets geologiske historie er i fokus i nærværende fredningsforslag. Lysnet er en markant, over 1.000 hektar stor bakke midt i trekanten mellem Randers, Langå og Hadsten. Bakkens top- punkt er med sine 131 meter over havet Danmarks 9. højeste punkt.

Rent landskabeligt påkalder Lysnet sig opmærksomhed ved at være den højeste bakke i miles omkreds. For at møde højere bakker skal man i ret- ning mod syd til Sorring Loddenhøj og Søhøjlandet, mod øst til Mols

Bjerge og mod nord helt til Knøsen i Vendsyssel; mod vest findes ingen bakker af tilsvarende højde.

Geologisk anses Lysnet for at være en rest af en stor randmoræne fra forrige istid (Saale istiden), som senere isfremstød under den sidste istid (Weichsel istiden) ikke har formået at udjævne. Bakkens indre består overvejende af såkaldt plastisk ler fra Danmarks undergrund, der enten når helt op i overfladen eller som kun er dækket af tynde lag fra istiden. På grund af disse forhold er Lysnet udpeget som Nationalt Geologisk Interesseområde (1,2).

Lysnet udgør den sydøstlige del af et større moræneplateau, som mod syd, vest og nord er afgrænset af store smeltevandsdale fra istiden: Lilleådalen og Gudenådalen med deres sidedale (figur 3). Mod nordøst støder plateauet til Ølst bakke, som det er adskilt fra ved en retlinjet lavning, som må skyldes en forkastning i undergrunden. Mod sydøst afgrænses plateauet af Vissing Bæks dalgang, som fortsætter mod øst i Alling Ådal og rummer vand-skel mellem Gudenåsystemet og Alling Å. Som det ses af terrænmodellen giver smeltevandsdalene og forkastningen tilsammen plateauet et sekskantet omrids.

Ud mod Gudenåen i vest ligger moræneplateauet i højder omkring 50 meter over havet, men herefter stiger terrænet stejlt, til det kulminerer i Lysnets 131 m over havet. Østsiden af Lysnetbakken falder derimod roligere ned mod Vissing Bæks dal. Bakkens sider er stærkt furede af dybe kløfter, der er skabt ved erosion af vandløb fra istidens slutning og frem til i dag. Da områdets bække er uregulerede foregår denne proces stadigvæk, om end i et langsommere tempo end dengang, da bakken lå vegetationsløs hen lige efter istiden. Under kraftig regn kan vandføring og materialetransport dog stadig blive usædvanlig kraftig. Det skyldes, at vandet har svært ved at synke ned gennem det plastiske ler.

Området omkring bakkens toppunkt er relativt fladt og for en stor del åbent, og det byder på usædvanligt storslåede, milevide udsigter. Udsigten over Gudenådalen og mod Randers er dog blokeret af en granplantage umiddelbart nord for selve toppunktet (figur 4). Tre større masteanlæg i området må også betegnes som landskabeligt skæmmende.

Lysnetbakkens geologiske dannelse

Lysnets indre består overvejende af havaflejret plastisk ler, der kan ses naturligt blottet i områdets bækkkløfter. De forskellige typer af ler kan desuden iagttages fra kanten af en nedlagt lergrav umiddelbart sydvest for Lysnettoppen. Vil man ned i lergraven bør man være iført gummistøvler og færdes med forsigtighed på grund af muligheden for skred. Det plastiske ler er i øvrigt langt bedre kendt fra gravene i Ølst og Hinge 5-6 kilometer mod øst, og geologernes viden om Lysnets plastiske ler er støttet på oplysninger herfra. Undersøgelser af landskabets former, af sammensætningen af istidsaflejringerne og af strukturerne i det plastiske ler har fået geologerne til at give et bud på Lysnets dannelse. Lysnet regnes primært for at være presset

op som en stor randmoræne af en gletsjer, der kom ind over området fra en nordøstlig retning i slutningen af den forrige Saale istid. Denne randmoræne kan stadig følges i en række af højdedrag fra Lysnet mod sydøst over Galten, Røved og Vorre og muligvis helt til Mols Bjerger. I den senere Weichsel istid er randmorænestrøget og Lysnet blevet ramt og overskredet af flere isfremstød fra forskellige retninger, som dog altså langt fra har formået at udlette bakken. Der indgår forskellige typer plastisk ler i Lysnet (Ølst ler, Røsnæs ler og Lillebælt ler). Disse lerarter er aflejret gennem godt 10 millioner år i det kølige, nordlige Atlanterhav, som begyndte at opstå, da kontinentaldriften fik Nordamerika og Europa til at glide fra hinanden for omkring 60 millioner år siden. Nordatlanten afløste den forudgående kridttids varme hav. Leret har ofte livlige blågrønne og røde farver, og på grund af tryk fra istidernes gletsjere er det blevet presset op, foldet sammen og forskudt i komplicerede mønstre. Nordatlantens åbning var ledsaget af kraftig vulkanisme, der afsatte hundredvis af askelag over store områder. Disse askelag findes også i det plastiske ler, og de kan på grund af karakteristiske variationer i tykkelse og sammensætning korreleres med de samtidige og mere velkendte askelag i moleret på Fur og Mors. Oppresningen af det plastiske ler har medført, at Lysnet nok er det sted i Danmark udenfor Bornholm, hvor undergrundens lag, det vil sige lagene fra før istiderne, når op i den største højde over havet.

Naturtyper

Lysnet har været vanskelig at opdyrke, da det fede, plastiske ler dels gør jordbunden svær at dræne og tung at pløje, dels gør den stenhård, når den tørrer ud i overfladen. Lysnet er derfor relativt sent opdyrket, og væsentlige dele henligger stadig som skov og overdrev. Desuden er områdets mange bække i langt mindre omfang end normalt i det danske landskab blevet reguleret eller rørlagt. Lysnet har oprindelig været overdrev for de omgivende landsbyer, og har primært været benyttet til husdyrgræsning, til høslæt og til hugst af brænde og gærdematerialer mm. ved stævning i områdets mange småskove.

Lysåben natur

Indenfor fredningsforslagets område er overdrev den vigtigste lysåbne naturtype, som der i alt er registreret 46 hektar af. Overdrevene rummer stor naturmæssig variation med hensyn til terræn og jordbund, og i deres fugtigste dele forekommer andre naturtyper som væld, bække, småsøer, moser og enge. I de tørreste dele fandtes tidligere hedepartier, men de er nu desværre forsvundet sammen med flere karakteristiske hedearter. Overdrevene er i dårlig plejetilstand, idet størstedelen er uden eller med for svag græsning eller anden pleje og under stærk tilgroning.

De øvrige, § 3-beskyttede naturtyper forekommer overvejende som mindre islæt i overdrevene, og de er ligeledes under tilgroning; det drejer sig om i alt 7 hektar eng, mose og sø. Endelig er der indenfor fredningsforslaget ca. 9 kilometer beskyttet vandløb i form af små bækløb, som generelt er i fin naturtilstand. Et væsentligt - men ikke registreret - areal langs bækkene må

betegnes som § 3-beskyttet mose, overvejende i form af elleskov på våd og vældpræget bund.

Skovnatur

Skovene på Lysnet er overvejende fredskove og rummer i hele Tusø Skov og i størstedelen af Bybæk, Pilkær og Høgebjerg Skove en unik kerne af gammel skov, som har ubrudt kontinuitet som naturlig løvskov i hvert fald tilbage til fredskovforordningen af 1805. Det ofte stejle terræn og de tidligere omtalte jordbundsforhold med vådt, plastisk ler gør det desuden overordentlig sandsynligt, at her faktisk har været løvskov lige så længe, som der har været skov i Danmark efter sidste istid.

Som dokumenteret af skovkenderen Eiler Worsøe (4-5), som var lokal beboer, har skovene på Lysnet tidligere været benyttet langt mere intensivt til græsning og høslæt og til hugst af gavntræ end i dag. Da skovene for størstedelen består af el og andre træarter, som skyder igen fra stubbene efter fældning, har der været tale om såkaldt stævningskov. I en stævningskov behøver man ikke at plante, men kan blot hugge (stævne) genvæksten fra stubbene med passendemellemrum. Udover gavntræ til allehånde formål har det samtidig givet lys til skovbunden og dermed forbedret græsvæksten i de perioder, hvor skoven var nystævnet.

Worsøe beretter (5), at den sidste stævning i Tusø Skov fandt sted gennem de tre vintre mellem 1985 og 1988. Det drejer sig om 5 hektar af skovens i alt 15 hektar, som med undtagelse af et lille stykke gammel egeskov alle er stævningskov domineret af el. Skoven blev da endnu græsset af kvier, og det lader til at være det seneste eksempel herhjemme på, at denne ældgamle driftsform har været opretholdt som led i den almindelige drift af en landbrugsejendom.

Siden – særlig efter implementeringen af Skov- og Naturstyrelsens naturskogsstrategi fra 1994 – er der genoptaget stævning i både private skove og i statsskove. Det gælder bl.a. den fredede Bjerre Skov, som nærværende fredningsforslag støder op til.

Plante- og Dyreliv

Både skovene og de lysåbne naturtyper på Lysnet rummer en meget rig flora (bilag 4.1-4.3). Der er i alt kendt omkring 350 plantearter indenfor fredningsområdet, og selvom ca. 20 af disse ikke er oprindeligt vildtvoksende i Danmark, og måske omkring 10 er forsvundne på grund af tilgroning og bortskygning, er det alligevel omkring hver fjerde vilde, danske planteart, som stadig vokser her i dag. Der er kun sporadisk kendskab til det øvrige plante- og dyreliv (bilag 4.4), men der kan næppe være tvivl om, at også f.eks. fugle-, insekt- og svampelivet må være rigere end normalt. Det er vigtigt for den biologiske mangfoldighed i skovene, at de bevares som hidtil, dvs. som løvskov med naturvenlig drift. Særlig bør plantning af nåletræer, herunder juletræer og pyntegrønt, undgås. Desuden bør, af såvel

landskabelige som biologiske hensyn, blokering af udsigter og skovbryn ved tilplantning af markerne med energipil og -poppel mm. undgås.

De lysåbne naturtyper er hårdt pressede af tilgroning og ophørt eller for svag græsning. Særlig kan der ikke længere siges at forekomme hede ved Lindkær, og sjældne eller lokalt sjældne arter som lav skorsonér, farvevisse og adskillige flere må frygtes at være borte eller i det mindste trængt meget stærkt tilbage. Tilsvarende gælder enge og moser, hvor især engstrøget ved Lindkær er under kraftig tilgroning med pil, og hvor de endnu åbne dele er stærkt domineret af mjødukt, som har skygget den øvrige flora bort. Her kan man frygte for sjældne arter som f.eks. skærmpflanzen seline og flere arter af gøgeurt.

Fortidsminder og kulturspor

Kulturhistorisk er Lysnet en sent opdyrket udmark, hvor der ikke har ligget landsbyer eller anden væsentlig bebyggelse før udskiftningen, dvs. før omkring år 1800. Bortset fra en enkelt overpløjet høj ”Tinghøj” nær Vissing er der ikke registreret fortidsminder på Lysnet. Der er ca. 1,5 kilometer beskyttede sten- og jorddiger; helt overvejende fredskovdiger fra nyere tid. Derimod giver de mange bevarede småskove med overvejende naturlig trævegetation, overdrevene og de mange naturlige vandløb delvis et billede af landskabet fra før udskiftningen.

Offentlighedens adgang og friluftsliv

Publikums muligheder for at opleve det enestående landskab er begrænset til et mindre areal på 9 hektar, som ejes af Miljø- og Fødevareministeriet, og til 400 meter fredet markvej og en vendeplads ved det geodætiske målepunkt på bakkens toppunkt 131 meter over havet. Lysnettoppen var tidligere et yndet udflugtsmål med milevid udsigt horisonten rundt, men er ikke længere attraktiv, da omkring halvdelen af rundhorisonten er blokeret af træbevoksninger. Den blokerede del af udsigten var tilmed den mest imponerende, da man her er tæt på bakkens markante nordvestskrænt med oprindelig en storslået udsigt over Gudenådal.

Der er offentlig adgang til områdets skove efter de gældende regler herfor i private skove, men der savnes parkeringspladser og stisystemer, som binder skovene sammen med hinanden og med områdets øvrige naturområder.

Området anvendes kun i beskedent omfang til friluftsliv, som helt overvejende består i de lokale beboeres besøg i især Bybæk Skov. I Bybæk skov findes en spejderhytte, men der er i øvrigt ingen særlige afmærkede ruter eller andre faciliteter for friluftslivet i skovene. Ikke-lokale besøgende må formodes helt overvejende at bruge Miljø- og Fødevareministeriets areal.

Naturpleje og naturplejeaftaler

Med fredningen får plejemyndigheden ret til at foretage naturpleje på private arealer uden udgift for ejeren. Det er f.eks. relevant, hvor § 3-beskyttede arealer er groet til i selvsået krat, som lodsejeren ikke selv ønsker at rydde.

Der er i 2012 i samarbejde mellem lodsejer, jagtlejer og Favrskov Kommune gennemført et større naturplejeprojekt om rydning af krat i den centrale del af overdrevet Lindkær (matr.nr. 1c, 12b og del af 11d, Laurbjerg By).

I den vestlige del af Pilkær Skov (matr.nr. 20c og 76, Vissing By) er der indgået en skovlovsaftale om bevaring af et antal enkelttræer.

Råstofindvinding og vandindvindingsinteresser

Omtrent den vestlige halvdel af Lysnet er udpeget som område med særlige drikkevandsinteresser, den resterende del som område med drikkevandsinteresser. Der er enkelte private vandboringer. Der er ingen reservationer til råstofgravning.

Området rummer en for længst nedlagt lergrav, som har været anvendt til deponering af marksten, men som ellers henligger uden efterbehandling og med væsentlige naturinteresser i form af muligheder for iagttagelse af udskridninger i det plastiske ler og af en stor bestand af maj-gøgeurt.

Natura2000-interesser

Området er ikke omfattet af natura 2000 udpegning, men støder mod nord til natura 2000-område nr. 229 Bjerre Skov.”

2.4 Frednings- og planmæssige forhold

Eksisterende fredninger

Det fremgår af fredningsforslaget, at en adgangsvej til og en vendeplads ved selve toppen af Lysnet er omfattet af en fredning fra 1951.³ Fredningen foreslås ophævet, og arealet på 0,2 ha indgår i den nye fredning.

Planlægningsmæssige forhold

Det foreslåede fredningsområde er beliggende i landzone, og der er ikke lokalplaner eller forslag til lokalplaner inden for området. Fredningsområdet er i Favrskov og Randers kommuners kommuneplaner udpeget som bevaringsværdigt landskab.

2.5 Fredningsbestemmelser i fredningsforslaget

Fredningsforslaget indeholder følgende bestemmelser:

³ Overfredningsnævnets kendelse af 12. januar 1951 vedrørende udlæggelse af en vej til udsigtspunktet ”Lysnet” og en vendeplads sammesteds.

”§ 1 Fredningens formål

Fredningen har til formål

- at sikre og forbedre områdets landskabelige værdier, således at området fremtræder som et åbent landskab med vide udsigter indrammet af løvskove,
- at sikre og forbedre områdets naturværdier herunder, at de lysåbne naturtyper bevares og forbedres ved god drift og pleje og at skovene bevares som artsrige løvskove,
- at sikre de geologiske interesser og skabe grundlag for, at der sker en formidling heraf,
- at sikre og forbedre områdets rekreative værdier, herunder offentlighedens muligheder for landskabs- og naturoplevelser ved at udsigter sikres og forbedres og at der etableres bedre stiforbindelser såvel indenfor området som til nærtliggende, offentligt tilgængelige naturområder,
- at skabe grundlag for naturpleje.

§ 2 Fredningsområdet

Fredningsområdet afgrænses som vist på kortbilag 1.

§ 3 Bevaring af området

Fredningsområdet skal bevares i sin nuværende tilstand, med mindre en tilstandsændring er påbudt eller tilladt i de følgende bestemmelser eller tillades ved dispensation fra Fredningsnævnet, f.eks. i forbindelse med naturgenopretning eller rekreativ anvendelse.

§ 4 Arealernes drift og anvendelse

Arealernes drift og anvendelse skal tilrettelægges således, at fredningens formål opfyldes. For de vigtigste arealkategorier gælder følgende:

Skov

I fredskov, vist med særlig signatur på fredningskortet, skal eksisterende løvtræsarealer af naturligt hjemmehørende træarter opretholdes med vedvarende skovdække. Fredskovpligtige løvtræsarealer må således ikke konverteres til nåleskov, herunder juletræer og pyntegrønt, eller tilplantes med ikkehjemmehørende arter af løvtræ. Fredskov kan lades urørt, men fredningen er ikke til hinder for, at skovdrift ved plukhugst, stævning og/eller skovgræsning opretholdes eller genindføres. Fredningsområdet rummer i alt 121,6 hektar fredskov.

En del skovbevoksede arealer er ikke fredskov. Det drejer sig dels om granplantager anlagt i nyere tid, om plantet energiskov og om naturligt tilgroede dele af gamle skovlysninger, overdrev og skovenge, der ligger inde i fredskov og som ikke er omfattet af § 3-beskyttelse.

For udvalgte ikke-fredskovpligtige skovbevoksede arealer, som ligger inde i fredskov, gælder som udgangspunkt ovennævnte regler for fredskov, medmindre det i medfør af en plejeplan (se § 10) besluttet at genskabe dem som overdrev eller eng. Det drejer sig om 3,6 hektar i Høgebjerg Skov beliggende i matrikel 14a og 18b Lerbjerg By, Lerbjerg.

For øvrige ikke-fredskovpligtige skovbevoksede arealer gælder enten, at de skal ryddes af hensyn til genskabelse af udsigt (se § 11) eller at de kan bevares som skov eller (gen)indtages til dyrkning af landbrug, men ikke konverteres til energipil.

Beskyttet natur

Der må kun foretages ændringer i tilstanden af naturtyper, som er beskyttet jævnfør naturbeskyttelseslovens § 3, når disse har et naturforbedrende sigte. Der må således ikke gødskes, anvendes pesticider, omlægges eller jordbearbejdes, sås eller plantes, drænes, kalkes, tilskudsfodres eller foretages udsætning eller fodring af vildt. Af hensyn til både udsigter og bedre naturtilstand skal der ske en del rydninger af selvgroede krat i de beskyttede naturtyper, se nærmere under § 9. Der er i alt 57,3 hektar beskyttede naturtyper indenfor fredningsområdet.

Arealer i landbrugsmæssig omdrift

Landbrugsjord i omdrift kan benyttes som hidtil. Dog er tilplantning med flerårige udsigtshæmmende afgrøder som energipil, juletræer, frugttræer og lignende samt læhegn og vildtremiser ikke tilladt. Undtaget fra forbuddet er tilplantning i private haver.

§ 5 Byggeri mv.

Der må ikke etableres nye boliger i området, herunder hverken i eksisterende bebyggelse eller som nybyggeri. Det gælder dog ikke medhjælper- og generationsskifteboliger, der lovligt kan etableres i medfør af Lov om planlægning § 36, stk. 1 nr. 12.

Der må heller ikke opføres anden ny bebyggelse, herunder skure, boder, jagthytter og lignende. Forbuddet omfatter tillige legeredskaber, terrasser, drivhuse og andre faste indretninger uden tilknytning til den eksisterende bebyggelse. Sådanne konstruktioner kan opføres på arealer, som er omfattet af fredningskortets signatur ”hus med have og gårdspladsareal”.

Bygninger som er nødvendige for landbrugsdriften kan opføres i tilknytning til eksisterende bebyggelse efter godkendelse af Fredningsnævnet for så vidt angår byggeriets udformning, størrelse og placering.

Fredningen er ikke til hinder for midlertidig anbringelse af skurvogne eller skure, der i kortere perioder er nødvendige for skovdrift eller naturpleje.

Fredningen er ikke til hinder for anbringelse af sædvanlige læskure for husdyr efter Fredningsnævnets godkendelse af udformning, størrelse og placering.

Deponering må ikke finde sted indenfor fredningsområdet.

§ 6 Faste konstruktioner og anlæg

Der må ikke etableres faste anlæg og konstruktioner som f.eks. tårne, vindmøller, solcelleanlæg, tankanlæg, transformerstationer, master o.l. Der må ikke føres luftledninger over arealerne. Der må kun etableres sædvanlig nedadrettet belysning og kun i tilknytning til boliger og driftsbygninger.

Udenfor have- og gårdspladsarealer må der ikke anbringes campingvogne eller lignende, og teltslagning må ikke finde sted.

Etablering af sportsanlæg som golfbaner, skydebaner, motorbaner og landingsbaner for fly og helikoptere m.m. er ikke tilladt.

Der må alene opsættes almindelige landbrugshegn (trådhegn) til hegning af husdyr. I skovene kan der opsættes sædvanlige hegn omkring nyplantninger og foryngelser såfremt disse fjernes igen inden 10 år. Usædvanlig hegning er ikke tilladt, herunder f.eks. hjortehegn og hvide træhegn (hestehegn).

Der må opsættes informationstavler til formidling af fredningen på foranledning af plejemyndigheden. På Naturstyrelsens areal kan der opstilles borde-/bænkesæt, shelters o.l. til støtte for friluftslivet.

§ 7 Terrænændringer mv.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må ikke fyldes op, graves af eller planeres. Råstoffer må ikke udvindes, heller ikke til eget brug. Forbuddet mod terrænændringer gælder ikke i private haver.

§ 8 Offentlighedens adgang

Offentlighedens adgangs- og opholdsret i området følger af de almindelige bestemmelser i gældende love, og eksisterende veje og stier er således åbne for offentlighedens færdsel til fods eller på cykel, jf. naturbeskyttelseslovens kapitel 4.

Der sikres eksisterende stier og udlægges nye stier som vist med særlig signatur på fredningskortet. Stierne kan etableres som trampespor eller slåede 1 meter brede stier. Der skal være opmærksomhed på, at der vil opstå behov for at flytte stien rundt om lergraven på matrikel 40d, Vissing By i takt med, at der uden tvivl også fremover vil ske nedskridninger af lergravens kanter.

Plejemyndigheden skal inden for 1 år efter fredningens gennemførelse have etableret de på kortet viste nye stier. Yderligere stier kan etableres efter aftale med lodsejeren.

§ 9 Naturpleje

Plejen af områdets lysåbne, beskyttede naturtyper (særlig overdrev og enge) tilrettelægges så den sikrer en lav vegetationshøjde ved græsnings-sæsonens afslutning, medmindre plejen udføres ved helårsgræsning. Der kan bevares enkelte træer og buske og mindre kratpartier, men generelt er der et stort behov for rydning heraf, som skal opfyldes. Ved rydning skal ikke-hjemmehørende arter af træer og buske bekæmpes særlig konsekvent, og ny opvækst heraf skal fjernes. Det gælder særlig nåletræer bortset fra enebær samt ahorn, gyvel og glansbladet hæg. Den naturlige trævegetation i områdets bækkeløfter, som helt overvejende er domineret af el, skal bevares og kan eventuelt periodevis forynges ved stævning.

Der skal ske afvikling af i alt ca. 12 hektar udsigtshindrende granplantning, selvsået løvskov og energiskov, se nærmere under § 11.

Indenfor skovene og de ovenfor omtalte, lysåbne naturtyper må de hydrologiske forhold helt overvejende betegnes som naturlige. Fredningen er ikke til hinder for, at der med fredningsnævnets godkendelse kan genskabes naturlig hydrologi i øvrige dele af området, for eksempel ved sløjfning af dræn eller frilægning af rørlagte vandløb.

§ 10 Plejemyndighed og plejeplaner

Favrskov og Randers kommuner er plejemyndighed for de privatejede arealer, mens Naturstyrelsen er plejemyndighed for og udfører pleje på Miljø- og Fødevareministeriets arealer.

Såfremt en lodsejer eller forpagter ikke selv ønsker at udføre pleje, har plejemyndighederne ret til, efter forudgående drøftelse med ejeren, at udføre natur- og landskabspleje på privatejede arealer til opfyldelse af fredningens formål, jævnfør den til enhver tid gældende bekendtgørelse om pleje af fredede arealer og tilsyn, for tiden bekendtgørelse nr. 924 af 27/06/2016.

Plejemyndighederne udarbejder en fælles plejeplan for det fredede område senest 1 år efter fredningens gennemførelse. Den første plejeplan skal gælde for højst 5 år, de senere for højst 10 år.

Plejeplanen skal udmønte fredningens formål og redegøre for plejeforanstaltninger og eventuelle detailændringer i offentlighedens adgangsret. Plejeplanen kan desuden indeholde forslag til etablering af enkle publikumsforanstaltninger.

Der skal gives lodsejere, forpagtere og Danmarks Naturfredningsforening ret til at udtale sig om forslaget til plejeplan. Såfremt der er uenighed om

indholdet af plejeplanen, forelægges de specifikke uenigheder for Fredningsnævnet til afgørelse, jf. ovennævnte bekendtgørelse.

Plejemyndigheden har, uanset fredningen, som hidtil pligt til at pleje egne arealer, som er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.

Overordnede retningslinjer for naturplejen fremgår af § 9.

§ 11 Særbestemmelser

For at genskabe den frie udsigt over Gudenådalene fra området omkring Lysnets toppunkt skal der ske afvikling af ca. 11 hektar bevoksning på matrikel nummer 7i og 8° Jebjerg By, Ørum, og arealet skal herefter holdes fri for opvækst, som kan forstyrre udsigten. Tilsvarende skal ca. 1 ha selvsået bevoksning på Naturstyrelsens areal på matrikel nummer 40d Vissing By, Vissing ligeledes fjernes af hensyn til udsigten, og arealet skal fremover friholdes for opvækst. Naturmæssigt værdifulde enkelttræer og mindre trægrupper, som ikke væsentligt generer den frie udsigt kan bevares. Der skal endelig ske rydning af 1 hektar energiskov af poppel på matrikel nummer 21a Vissing By, Vissing. Rydningerne skal gennemføres senest 1 år efter fredningens ikrafttræden.

§ 12 Dispensation

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål, jf. Naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

§ 13 Ophævelse af eksisterende fredning

Med gennemførelsen af nærværende fredning ophæves Overfredningsnævnets kendelse af 12.01.1951 (Reg. nr. 01352.00) om fredning af adgangsvej og vendeplads ved Lysnetbakkens toppunkt.”

3. Fredningsnævnet for Midtjylland, østlig dels afgørelse

3.1 Fredningsnævnets behandling af sagen

3.1.1 Offentligt møde og besigtigelse

Fredningsnævnet afholdte i juni 2017 offentligt møde om fredningsforslaget og foretog besigtigelse af markvejen til toppen af Lysnet. Der blev på det offentlige møde fremsat ønske om at ophæve fredningsforslagets midlertidige retsvirkninger, og der blev stillet spørgsmål til fjernelse af beplantning på toppen af Lysnet, pleje af området og offentlighedens adgang. Herudover blev der stillet spørgsmål til det foreslåede stiforløb fra toppen af Lysnet til Bjerre Skov og nytteværdien af dette, hvis der ikke er offentlig adgang i skoven.

Danmarks Naturfredningsforening oplyste, at en indsigelse mod brug af motorkøretøjer på markvejen til toppen af Lysnet kan imødekommes, men

at arbejdskørsel og handicapkørsel bør være tilladt. Herudover blev det oplyst, at det ved en fejl fremgår af fredningsforslaget, at der ikke må tilskudsføres på arealer omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Danmarks Naturfredningsforening oplyste desuden, at fredningsforslaget måske omfattede et for stort område, hvorfor foreningen på baggrund af det offentlige møde efterfølgende ville meddele fredningsnævnet, hvilke områder der kunne udtages fra fredningen.

Miljøstyrelsen oplyste, at styrelsen anerkendte de landskabelige og naturmæssige værdier omkring toppen af Lysnet, men at det foreslåede fredningsområde er for stort i forhold til gevinsterne ved en fredning. Styrelsen ville på et senere tidspunkt udtale sig nærmere om fredningens udstrækning.

En gruppe på 41 lodsejere oplyste at der ikke er grundlag for at frede yderligere arealer, hvorfor fredningens geografiske udstrækning bør begrænses til en frivillig fredning på 18 ha, som Danmarks Naturfredningsforening også tidligere har forsøgt at frede. Lodsejergruppen oplyste desuden, at den foreslåede fredning krænker retsbevidstheden og ikke er i almenvellets interesse, og at hverken Randers og Favrskov kommuner eller Miljøstyrelsen ønsker fredningen gennemført. Lodsejerne oplyste, at de selv kan pleje området uden en fredning, at en fredning vil sætte naturen og områdets vildtbestande mange år tilbage, og at gevinsterne ved fredningen ikke opvejes af udgifterne til pleje, rydning og vedligeholdelse.

Et byrådsmedlem fra Favrskov Kommune oplyste, at et samlet byråd ikke har udtrykt støtte til fredningen. Byrådsmedlemmet udtrykte selv støtte til fredningen og bemærkede, at den præcise udstrækning af fredningsområdet må fastlægges af Danmarks Naturfredningsforening og fredningsnævnet.

3.1.2 Projekt Lysnet 2008

Det fremgår af fredningsnævnets afgørelse, at flere lodsejere og kommunerne i stedet for den foreslåede fredning har ønsket udsigten fra toppen af Lysnet sikret på baggrund af Projekt Lysnet, der i 2008 blev udarbejdet i samarbejde mellem Randers og Favrskov kommuner, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet og Skov- og Naturstyrelsen. Projektet omfattede 18 ha på arealerne nærmest toppen af Lysnet. Det fremgår videre af, at projektet havde til formål delvist at genskabe den oprindelige natur, herunder ved at fjerne træbevoksningen nord for toppen af Lysnet for at forbedre udsigten og genskabe den lysåbne natur på arealerne. Derudover skulle projektet forbedre tilgængeligheden og øge kendskabet til området. Det er oplyst, at projektet ikke blev gennemført, idet der ikke kunne opnås enighed om erstatningen i relation til én grundejer

3.1.3 Det reviderede fredningsforslag

På baggrund af de indsigelser og bemærkninger til fredningsforslaget, der blev fremsat før, under og efter det offentlige møde, udarbejdede Danmarks Naturfredningsforening et revideret fredningsforslag med ændringer i fredningens afgrænsning. Det foreslåede fredningsområdet blev herved reduceret fra 470 ha til 315 ha, idet en række arealer ved Bjergmose, i og omkring Pilkær Skov og Bybæk Skov og et areal i den vestlige del af Høgebjerg Skov udgik af fredningsforslaget.

Som følge af det reviderede fredningsforslag udgik følgende lodsejere af fredningen: lb.nr. 1, 4, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 37, 38, 39, 46, 47 og 48.

Fredningens formål blev ikke ændret ved det reviderede fredningsforslag.

3.1.4 Fredningsnævnets øvrige besigtigelser og møder

Efter det offentlige møde afholdte fredningsnævnet yderligere besigtigelser og møder med de grundejere, der ønskede dette.

Lodsejerne med lb.nr. 2 og lb.nr. 31 oplyste, at hvis det foreslåede stiforløb fra toppen af Lysnet til Bjerre Skov gennemføres, vil det være nødvendigt at opsætte trådhegn for at sikre, at hunde ikke kan komme ind til kreaturerne på lodsejers mark. Det blev desuden anført, at erstatningen for stien bør hænge sammen med stiens bredde, og at stien bør placeres helt op til skellet. Herudover blev det bemærket, at arealet med juletræer ved Bjergmose bør udgå af fredningen, at læskure bør kunne flyttes efter behov med fredningsnævnets godkendelse, og at egeskoven ved toppen af Lysnet bør bevares ved eventuel rydning.

Lodsejer med lb.nr. 31 oplyste videre, at han for størstedelen af ejendommen ikke vil acceptere et forbud mod flerårig udsigtshæmmende afgrøder, og at et udsigtstårn vil overflødigsgøre et sådant forbud. Lodsejer bemærkede herudover, at en fredning ikke vil være nødvendig eller proportional.

Lodsejer med lb.nr. 18 bemærkede, at lodsejers bygninger ikke kan ses fra toppen af Lysnet, at et forbud mod udsigtshæmmende beplantning ikke vil tjene et formål på lavtliggende arealer, at lodsejer selv har plejet området, og at der på den baggrund ikke er behov for en fredning. Lodsejer anførte, at hans ejendom bør udtages af fredningen. Ifølge lodsejer vil fredningens formål kunne opnås ved frivillige aftaler, der ikke vil medføre samme værditab for ejendommen.

3.1.5 Øvrige bemærkninger til fredningsforslaget

Randers Kommune anførte, at kommunen ønsker fredningsforslaget erstatet af Projekt Lysnet fra 2008. Kommunen bemærkede videre, at registreringen af § 3-beskyttede arealer kun er vejledende, men at det på baggrund af en gennemført besigtigelse kan konstateres, at de beskyttede naturtyper i fredningsområdet er en mosaik af mere eller mindre tilgroede overdrev

med fugtige lavninger og væld, der på grund af jordbunden er helt unik. Ifølge kommunen er overdrevsvegetation under pres på grund af tilgroning af krat, der dog også har en biologisk værdi, hvorfor de ikke bør ryddes uden dispensation fra kommunen.

Randers Kommune bemærkede, at stierne i området bør være tre meter brede, så de kan slås med en maskine, at det uklart, hvad der skal ske med arealerne nord for toppen af Lysnet efter rydningen, men at pleje med afgræsning bør overvejes, og at det bør overvejes at lade løvtræer, der ikke er udsigtshæmmende, blive stående nord for toppen af Lysnet, da de kan forbedre biodiversiteten i området. Kommunen anførte videre, at stien til Bjerre Skov ikke er ny sti, men et kørespor uden offentlig adgang, hvortil der dog bør gives offentlig adgang, hvis den kobles sammen med stier uden for fredningsområdet. Herudover foreslog kommunen, at fredningsbestemmelsernes § 4 og § 9 ændres, så de muliggør etablering af områder med en mosaik af overdrev og krat. Ifølge kommunen vil de foreslåede bestemmelser være i strid med naturbeskyttelseslovens § 3.

Favrskov Kommune anførte, at kommunen ønsker fredningsforslaget erstattet af Projekt Lysnet fra 2008.

Lodsejergruppen anførte, at de bakker op om at frede 18 ha i overensstemmelse med Projekt Lysnet fra 2008, hvis det sker ved frivillige aftaler. Gruppen kunne bakke op om at genetablere udsigten og etablering af et udsigtstårn.

Lodsejer med lb.nr. 32, der var repræsenteret ved advokat, tilsluttede sig lodsejergruppens bemærkninger om en frivillig fredning og bemærkede supplerende, at vejadgangen til toppen af Lysnet alene bør være for gående, idet adgang for motoriseret færdsel forekommer i strid med fredningens formål og de landskabelig værdier.

Landboforeningen Kronjylland udtrykte på vegne af 18 lodsejere modstand mod fredningsforslaget. Det blev anført, at fredningsforslaget vil gøre naturen i fredningsområdet statisk, selvom landskabet og naturen er dynamiske og afspejler kulturen, og at fredningens formål kan opnås gennem andre tiltag og reguleringer. Foreningen har bemærket, at frivillige aftaler vil have en bedre effekt på fredningsområdet, og at foreningen bakker op om en fredning på 18 ha omkring toppen af Lysnet. Herudover er det foreningens opfattelse, at fredningen vil have en negativ påvirkning af jagten i området, og at fredningen er unødvendig.

Lodsejer med lb.nr. 12 bemærkede, at offentlig færdsel på stier i Tusø Skov vil ødelægge naturen.

Advokaten for lodsejer med lb.nr. 18 bemærkede supplerende, at en fredning vil være i strid med proportionalitets- og intensitetsprincippet og være begrundet i usaglige hensyn. Det blev desuden bemærket, at fredningen vil

gøre ejendommen usælgelig, at skoven allerede er beskyttet som fredskov, at udsigten fra toppen af Lysnet ikke vil blive påvirket af driften af lods-
ejers marker, og at en fredning ikke bør gennemføres, før det er afklaret,
om fredningsformålene kan opnås ved frivillige aftaler. Såfremt en fred-
ning gennemføres, bør fredningsgrænsen følge en højdekote fastsat af fred-
ningsnævnet, som sikrer at udsigtshæmmende afgrøder, ikke kan påvirke
udsigten fra toppen af Lysnet. Denne bør dog ikke være lavere end ca. kote
120.

Lodsejer med lb.nr. 31 anførte, at fredningen ikke kræves af almenvellet
og derfor ikke bør gennemføres. Det blev desuden bemærket, at også det
reviderende fredningsforslag er for vidtgående og ikke sagligt begrundet i
hensynet til almenvellet. Lodsejer anførte, at fredningen bør begrænses
mest muligt, og at udsigten fra toppen af Lysnet vil kunne bevares tilstræk-
keligt ved alene at frede 1-2 ha af lodsejers ejendom, der er i samme højde
som toppen af Lysnet. Det er desuden lodsejers ønske, at der etableres en
flytbar bom ved adgangsvejen til toppen af Lysnet samt et hundesikkert
hegn langs lodsejers mark, og at bebyggelse tegnes uden om fredningsom-
rådet, da bebyggelsen i området kun i begrænset omfang hindrer udsigten
fra toppen af Lysnet.

Lodsejer med lb.nr. 35 bemærkede, at han er modstander af fredningsfor-
slaget, at området omkring Lysnet er tæt afgræsset, og at skovene på hans
ejendom i dag er et fristed for kronvildt, hvilket vil ødelægges med den
foreslåede sti. Lodsejer har videre bemærket, at fredningen er unødvendig,
at der altid er passet godt på naturen på ejendommen, og at det af hensyn
til ejendommens drift er vigtigt fortsat at kunne dyrke alternative afgrøder
som energipoppel og gran. Lodsejer har desuden oplyst, at ejendommen er
indrettet til at tilgodese vildtet, og at ejendommens værdigrundlag hviler
på fleksible muligheder for at drive jagt og landbrug.

Lodsejer oplyste herudover, at den sydlige del af ejendommen ikke kan ses
fra toppen af Lysnet, at offentlighedens adgang til området er sikret af de
eksisterende stier og grusveje, at lodsejer er indstillet på at indgå en frivillig
aftale om at fjerne eksisterende energipoppel og granskov, og at lodsejer
om nødvendigt ville være indstillet på at indgå en frivillig aftale om fred-
ning ved at tinglyse en servitut på ejendommen.

Lodsejer med lb.nr. 9 anførte, at det ikke er nødvendigt at frede lodsejers
ejendom, da ligger langt fra toppen af Lysnet og derfor ikke vil påvirke
udsigten fra toppen.

Lodsejer med lb.nr. 44 bemærkede, at det foreslåede fredningsområde er
for stort, at fredningen bør koncentrere sig om toppen af Lysnet, og at lods-
ejers ejendom bør udtages af fredningen.

Skovdyrkerforeningen anførte, at fredningens formål kan opnås via frivil-
lige aftaler med lodsejerne, og at områdets naturværdier er tilstrækkeligt

beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 3. Ifølge foreningen kan den foreslåede rydning af skov ikke begrundes med hensynet til geologi eller natur, men kan alene have til formål at genskabe udsigter, hvilket ikke er proportionelt med indgrebet i den privat ejendomsret.

Danmarks Jægerforbund udtrykte sympati for ønsket om at beskytte udsigten fra toppen af Lysnet og beskyttelsen af biologiske og rekreative værdier, men oplyste at rydning af fredskovsarealer vil have en negativ påvirkning af områdets jagt, da vildtets dækning forringes. Herudover blev det anført, at fredningens forbud mod udsætning og fodring af vildt på § 3-arealer virker tendentiøst og overflødigt som følge af den eksisterende beskyttelse i naturbeskyttelseslovens § 3, og at forbud mod levende hegn og vildtremiser på landbrugsarealer, jagthytter og skydetårne samt en øget offentlig adgang vil forringe ejendommenes jagtværdi. Jægerforbundet anførte, at fredningen er unødvendig, ikke er proportionel, og at der bør arbejdes videre med Projekt Lysnet som en frivillig ordning.

3.1.6 Fredningsnævnets tilkendegivelse

Fredningsnævnet fremkom i oktober 2017 med en tilkendegivelse om fredningssagens videre forløb. Fredningsnævnet anførte herved, at der alene var grundlag for at gennemføre en fredning af Lysnet i den udstrækning, det er nødvendigt for at genoprette udsigten fra toppen af Lysnet og fastholde denne, hvorved områdets skove, lysåbne naturtyper, overdrev og øvrige naturtyper ikke skulle medtages i fredningen. Fredningsnævnet tilkendegav, at den nærmere afgrænsning af fredningen og stiforløb endnu ikke var fastlagt, og at disse vil blive fastlagt i forbindelse med yderligere besigtigelser i området.

3.1.7 Supplerende møde og besigtigelser

På baggrund af fredningsnævnets tilkendegivelse anmodede Danmarks Naturfredningsforening om et møde til yderligere belysning af den del af fredningsforslaget, som omfattede overdrev og Tusø Skov. Danmarks Naturfredningsforening anførte i tilknytning hertil, at der er tale om værdifuld natur i absolut national topklasse udsat for åbenbare trusler og med stort plejebehov, hvilket ikke er beskyttet efter naturbeskyttelsesloven eller skovloven, som ikke hjemler en plejepligt for ejerne eller plejeret for kommunerne i de lysåbne naturtyper eller sikrer mod renafdrift og konvertering til ikke-hjemmehørende træarter mv. i skovene. Foreningen anførte, at der er tale om det formentlig vigtigste større overdrevsområde i Danmark, som endnu ikke er beskyttet gennem hverken fredning, Natura 200 eller offentligt ejerskab. Foreningen redegjorde herefter nærmere for de naturmæssige værdier af fredningsområdets overdrev og Tusø Skov.

I forlængelse af mødet, som fandt sted i december 2017 med deltagelse af fredningsnævnet, Danmarks Naturfredningsforening og Randers Kommune, blev det foreslåede stiforløb til Bjerre Skov og overdrevene ved Lindkær, Høgebjerg og Høgebjerg Skov besigtiget. Fredningsnævnet konstaterede, at der ikke er en offentlig tilgængelig adgang i Bjerre Skov, da

stien forløb ad et kørespor gennem et indhegnet areal, som der ifølge ejeren af Bjerre Skov aldrig havde været adgang til, da det havde været hegnet og græsset siden 1991.

Lodsejer med lb.nr. 35, der ejer arealerne ved Høgebjerg og Høgebjerg Skov, bemærkede, at offentlig adgang til skovene og overdrevene vil medføre færdsel tæt på ejendommens beboelse og derfor krænke privatlivets fred.

Efter mødet bemærkede Danmarks Naturfredningsforening, at det er uklart, om køresporet til Bjerre Skov udgør en vej, der ikke må nedlægges i medfør af naturbeskyttelseslovens § 26, og at foreningen var indstillet på at forsøge at lave aftaler med ejerne af Bjerre Skov om offentlig adgang til skoven. Foreningen opfordrede dog fredningsnævnet til at fastlægge et sti-forløb fra Lysnet til Bjerre Skov, da det er foreningens erfaring, at det kan tage flere år at indgå aftaler om offentlig adgang.

Det fremgår endvidere af fredningsnævnets afgørelse, at fredningsnævnet i april og oktober 2018 afholdte møder med de lodsejere, ville blive omfattet af den noget geografisk større fredning til sikring af udsigten end ved Projekt Lysnet fra 2008, ligesom fredningsnævnet afholdte møder med grundejerne af overdrevet Lindkær til brug for en afklaring af, om der var grundlag for at give en kommunal plejeret til overdrevet.

Da det ministerudpegede medlem af fredningsnævnet udtrådte af nævnet under sagens behandling, blev der med deltagelse af suppleanten for det ministerudpegede medlem afholdt nyt offentligt møde i juni 2019 og efterfølgende møder og besigtigelser med de grundejere, der måtte ønske det i august 2019.

3.2 Fredningsnævnets afgørelse

Fredningsnævnet har den 22. oktober 2019 i medfør af naturbeskyttelseslovens § 33, stk. 1, truffet afgørelse om at frede dele af Lysnet i Randers og Favrskov kommuner.

Fredningen omfatter efter fredningsnævnets afgørelse arealer på 58 ha, som ejes af 9 private lodsejere samt offentligt ejede arealer (Naturstyrelsen).

Det fremgår af afgørelsen, at fredningsnævnet har fundet grundlag for at gennemføre en fredning af Lysnet i den udstrækning, det er nødvendigt for at genoprette udsigten fra Lysnet, og skabe grundlag for at fastholde denne udsigt. Fredningsnævnet finder, at herved sikres særligt de landskabelige værdier samtidig med, at offentlighedens adgang til og færdsel i området sikres og forbedres i forhold til de nuværende forhold ved, at de nuværende stier fastholdes i fredningen og sikres mod tilgroning.

Det fremgår videre, at det som led i udsigtsfredningen og indkigget mod Lysnet er nødvendigt at fjerne bevoksningen på matr.nr. 7i og 80 Jebjerg By, Ørum og matr.nr. 40d Vissing By, Vissing. Da en sådan sikring af udsigten og indkigget ikke bør kunne spoleres ved en tilgroning af overdrevet på disse ejendomme og af engen og overdrevet på matr.nr. 2x Jebjerg By, Ørum, har fredningsnævnet besluttet at frede disse ejendomme i den udstrækning, det er foreslået.

Videre fremgår det, at Lysnet er beliggende i kote 131, og at fredningsgrænsen, efter en konkret vurdering af det nødvendige til sikring af udsigten fra Lysnet i øvrigt, findes - med fravigelser på matr.nr. 11d og 23a Vissing By, Vissing på grund af de bagvedliggende skove og udsigtshæmmende bygninger - at kunne fastsættes med udgangspunkt i en højdekurve på kote 115 frem til Lindkjærvej, som er fredningsgrænsen mod syd.

Fredningsnævnet har bemærket, at Danmarks Naturfredningsforening rejste fredningssagen til fredning af 470 ha, men at foreningen allerede på det offentlige møde nævnte, at det nok ikke var nødvendigt at frede så stort et område til opnåelse af fredningsformålene. Fredningsforslaget blev i overensstemmelse hermed efter indsigelserne mod forslaget begrænset til 315 ha. Fredningsnævnet har anført, at det var og fortsat er fredningsnævnets opfattelse, at der ikke er grundlag for at frede så stort et areal til sikring af udsigten eller opfyldelse af de øvrige formål i fredningsforslaget, og at den erstatning, der skal udbetales ved den foreslåede fredning, ikke findes at stå mål med den øgede beskyttelse, en fredning vil medføre. Fredningsnævnet har på den baggrund besluttet alene at frede de arealer, der er nødvendige for at genoprette udsigten fra Lysnet og fastholde denne.

Fredningsnævnet har anført, at fredningsnævnet principielt har forståelse for Danmarks Naturfredningsforenings ønske om at gennemføre en fredning også til sikring af områdets skove, lysåbne naturtyper, overdrev og øvrige naturtyper, som er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Der er imidlertid tale om natur mv., der i vidt omfang er beskyttet i henhold til lovgivningen, og der er i vidt omfang tale om arealer, som selv ved tilgroning ikke nødvendigvis har afgørende indflydelse på udsigten fra Lysnet.

Fredningsnævnet har bemærket, at ejerne af overdrevet ved Lindkær har tilkendegivet at være indstillet på at pålægge ejendommene servitutter, som giver Favrskov Kommune en ret til at pleje overdrevene efter en plejeplan, som aftales med grundejerne, og som ikke hindrer en fortsat udnyttelse af overdrevene til jagt. Fredningsnævnet har oplyst, at dialogen med lodsejerne ikke har omfattet et stiforløb, der giver adgang til overdrevet.

Endelig har fredningsnævnet anført at være enig med Danmarks Naturfredningsforening i, at det kunne være hensigtsmæssigt med en sti, der kunne forbinde Bjerre Skov med Lysnet. Da der imidlertid ikke er den her til nødvendige offentlige adgang i Bjerre Skov, og da udsigten fra Lysnet

mod nord genskabes ved fjernelse af beplantningen, finder fredningsnævnet, at der ikke er grundlag for at etablere en ny sti i fredningen fra Lysnet og mod nordøst.

Fredningsnævnet har ændret fredningsbestemmelserne i forhold til fredningsforslaget, blandt andet i forhold til fredningens formål, som med fredningsnævnets afgørelse er, at

- at sikre og forbedre områdets landskabelige værdier, således at området fremtræder som et åbent landskab med vide udsigter,
- at sikre og forbedre områdets rekreative værdier, herunder offentlighedens muligheder for landskabs- og naturoplevelser ved at udsigter og eksisterende stiforbindelser sikres og forbedres, og
- at sikre de geologiske interesser og skabe grundlag for, at der sker en formidling heraf.

Fredningsnævnet har anført, at der ved opfyldelsen af fredningsformålene sker en sikring og forbedring af områdets naturværdier herunder ved, at de lysåbne naturtyper bevares og forbedres ved god drift og pleje.

4. Klager

Miljøstyrelsen har anført, at det ikke fremgår entydigt af fredningsnævnets afgørelse, hvordan de arealer, hvor skov skal afdrives, fremover skal anvendes, og at det bør præciseres, om arealerne kan anvendes til landbrug og i den forbindelse kan gødes og sprøjtes.

Danmarks Naturfredningsforening har anført, at fredningsnævnets afgørelse tilsidesætter de naturmæssige værdier i området, hvilket var et bærende element i fredningsforslaget, og at hensynet til at fremme hensigterne bag områdets udpegning som nationalt geologisk interesseområde ligeledes tilsidesættes. Det er videre anført, at naturen i området ikke er tilstrækkeligt beskyttet, da den eksisterende beskyttelse ikke giver lodsejerne en plejepligt eller kommunen en plejeret, ligesom at skovloven ikke sikrer skovene mod renafdrift og konvertering til ikke-hjemmehørende træarter.

Det fremgår desuden af klagen, at Danmarks Naturfredningsforening savner en egentlig begrundelse fra fredningsnævnet for ikke at inddrage områdets naturværdier og hensynet til at skabe grundlag for pleje i fredningens formålsbestemmelse. Der er på den baggrund anført en række nye oplysninger for at understrege behovet for beskyttelse af områdets biologiske og geologiske værdier, herunder at der formentligt er tale om det vigtigste, større overdrevsområde i Danmark, som endnu ikke er beskyttet af en fredning, Natura 2000 eller offentligt ejerskab, og at det daværende Århus Amt karakteriserede området som sit næststørste og vigtigste overdrevsområde kun overgået af Mols Bjerger.

Det fremgår videre, at der på de 315 ha, der er omfattet af det reviderede fredningsforslag, findes 350 arter af karplanter, hvoraf flere er sjældne, og

at der i fredningsområdet er fundet rosenrød vokshat, der kun er fundet fem gange i Danmark. Derudover er de rødlistede svampe porfyr-rødblåd og hvidbladet rødblad fundet i området, der er fundet 36 arter af dagsommerfugle, hvoraf 10 er rødlistede, rødlistede køllesvømmere, 18 arter af guldsmede og vandnymfer samt fem rødlistede insektarter. For så vidt angår Tusø Skov er det anført, at skoven har fuld historisk kontinuitet som løvskov og består for størstedelen af en type af elleskov, der er prioriteret naturtype i EU's habitatdirektiv. Skoven rummer over 120 arter af karplanter, hvoraf 16 regnes for særlige gammelskovsindikatorer, og en rig lav- og mosflora på 48 lavarter, hvoraf 11 er rødlistede.

Ifølge Danmarks Naturfredningsforening har foreningen strakt sig langt ved at reducere det foreslåede fredningsområdet fra 470 ha til 315 ha, og da de overdrev og skove, der fortsat ønskes fredet er i national topklasse, er det foreningens opfattelse, at de ikke er tilstrækkeligt beskyttede.

Danmarks Naturfredningsforening har med henvisning til en udtalelse fra Hans Henrik Bruun, ph.d. lektor ved Biologisk Institut på Københavns Universitet anført, at overdrevene på Lysnet rummer betydelige, dokumenterede værdier knyttet til overdrev og lysåben løvskov. Det er videre anført, at overdrev er den naturtype, der er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3, der har det mindste samlede areal, og som i mindst grad er omfattet af Natura 2000-områderne, hvorfor der er behov for en fredning til at sikre naturværdier knyttet til netop denne naturtype.

Det fremgår af klagen fra Danmarks Naturfredningsforening, at muligheden for at etablere nye stier på tværs af Lysnet, der kunne forbinde Lilleådalene med Bjerre Skov, forsvinder med den udstrækning af fredningen, som er fastlagt af fredningsnævnet.

Lodsejer med lb.nr. 31 har anført, at fredningen rammer ham særligt hårdt, da han ejer 18,52 ha af fredningens 58 ha, og da han ejer den største del af de landbrugsarealer, der fredes, samt at den pågældende fredning kun delvist er krævet af almenvellet. Det er desuden klagers opfattelse, at det ikke er hele klagers ejendom, der rummer sådanne landskabelige værdier, men at der kan være interesser i at beskytte udsigten mod syd og til dels sydøst. Da udsigten mod øst og nordøst er begrænset af flere højtliggende skovpartier, virker det ifølge klager unuanceret, at fredningsgrænsen følger højdekote 115, og da klagers aktuelle driftsform med græs og korn ikke hindrer udsigten, er det klagers opfattelse, at fredningen bør ophæves eller begrænses for så vidt angår klagers ejendom.

5. Bemærkninger til klagerne

Lodsejer med lb.nr. 35 har til klagen fra Danmarks Naturfredningsforening bemærket, at det ikke er nødvendigt at udvide fredningsområdet mod syd, da der ikke er incitament til skovrejsning grundet den aktuelle beskyttelse af arealerne. Lodsejer er desuden positivt indstillet for at fjerne en granskov

på ejendommen, som ifølge Danmarks Naturfredningsforening er udsigts-hæmmende.

For så vidt angår Danmarks Naturfredningsforenings forslag om at lade områdets overdrev pleje af græssende dyr, har lodsejer bemærket, at lods-ejers ejendom ikke er godkendt til dyrehold, hvilket har vanskeliggjort mu-ligheden for afgræsning de seneste tre år. Ifølge lodsejer vil det i fremtiden blive sværere at finde dyrehold til at græsse arealerne, da overdrevene lig-ger spredt uden en ordentlig tilgangsvej, da der ikke er nok drikkevand på arealerne om sommeren, da forbrugerne spiser mindre kød, og da det er krævende at vedligeholde hegn og tilse dyrene.

Lodsejer har desuden bemærket, at tilsagnet til pleje af græs- og naturare-aler er bortfaldet for overdrevene, da det ikke er muligt at opretholde en stabil afgræsningspligt over en 5-årig periode, og at muligheden for at op-leve overdrev er bedre ved Mols Bjerge.

Herudover har lodsejer bemærket, at der findes et velfungerende netværk af stier omkring Lysnet, og at det er uhensigtsmæssigt at anlægge stier på lodsejers ejendom grundet det plastiske ler og det kuperede terræn.

Naturstyrelsen har bemærket, at det er vigtigt at sikre den offentlige sti rundt om den gamle lergrav, og at denne sti er sikret i både det reviderede fredningsforslag og i fredningsnævnets afgørelse.

Randers Kommune har til Miljøstyrelsens klage bemærket, at kommunen er enig i, at det er uklart, hvordan de arealer, der skal ryddes for beplant-ning, skal drives fremadrettet, herunder om de må gødskes eller sprøjtes, eller om de skal overgå til en ekstensiv drift med udvikling til natur.

6. Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling og afgørelse

I sagens behandling har Miljø- og Fødevareklagenævnets medlemmer del-taget: Thomas Steensen (formand), fhv. landsdommer Eva Staal og lands-dommer Olaf Tingleff, samt de læge medlemmer Lene Hansen, Kristian Pihl Lorentzen, Maria Temponeras og Jens Vibjerg.

6.1 Besigtigelse og offentligt møde

Miljø- og Fødevareklagenævnet besigtigede den 27. september 2023 fred-ningsområdet og afholdt den 28. september 2023 offentligt møde om sa-gen.

Danmarks Naturfredningsforening redegjorde under besigtigelsen og det offentlige møde for forslaget om fredning af Lysnet. Der var under mødet indlæg om behovet for at frede området og om den eksisterende beskyttelse af området gennem naturbeskyttelseslovens § 3. De for fredningsnævnet fremførte argumenter for og imod fredningen blev i alt væsentlighed gen-

taget, og der var blandt andet indlæg om tilgroning, de aktuelle og potentielle muligheder for pleje af området samt om fredningens regulering af offentlighedens adgang.

Under besigtigelsen blev det drøftet, om de dyrkede arealer i området bør inddrages i fredningen for at sikre udsigten fra toppen af Lysnet. I den forbindelse foreslog ejeren af matr.nr. 11d Vissing By, Vissing (lb.nr. 31), at fredningsgrænsen syd for toppen af Lysnet kunne udformes som en kile fra toppen mod syd, hvilket vil sikre de største landskabelige værdier i området. Lodsejeren bemærkede desuden, at det er uhensigtsmæssigt at dele af fredningsgrænsen følger højdekote 115 og ikke et matrikelskel eller et naturligt skel i landskabet.

Ejeren af matr.nr. 8o Jebjerg By, Ørum (lb.nr. 5) oplyste, at dele af beplantningen på ejendommen var fældet, for omkring tre år, da træerne var hugst-modne.

Ejeren af matr.nr. 7i Jebjerg By, Ørum (lb.nr. 6) oplyste, at en del af skoven på ejendommen var blevet fældet sidste år, og at træet ikke kunne anvendes som gavntræ. Ejeren oplyste videre, at egetræerne på den sydligste del af ejendommen er 40 – 50 år gamle, og at det er muligt at udtynde træerne, så udsigten forbedres samtidig med, at træerne bevares.

Ejeren af matr.nr. 2h Vissing By, Vissing (lb.nr. 12) oplyste, at ejeren ikke ønskede offentlig adgang til Tusø Skov, at der ikke foregår produktion i skoven, og at det fortsat er planen, at skoven skal være urørt.

Under det offentlige møde bemærkede Miljøstyrelsen, at hvis Miljø- og Fødevareklagenævnet gennemfører fredningen og fastholder fredningsnævnets afgrænsning, bør undtagelsen vedrørende medhjælper- og generationsskifteboliger i fredningens § 5 udgå, da sådanne boliger i det tilfælde bør placeres uden for fredningsområdet.

6.2 Skriftlige indlæg efter besigtigelsen

Lodsejer med lb.nr. 31, John Engsig, har i et indlæg af 27. september 2023 anført, at hans ejendom ikke var omfattet af projekt Lysnet i 2008, hvorfor det forekommer overraskende, at ejendommen nu ønskes fredet.

Det er lodsejers opfattelse, at fredningen er unødvendig, da den alene ønskes gennemført af Danmarks Naturfredningsforening og ikke af almenvellet, hvilket er et krav for gennemførelse af ekspropriationer i henhold til grundlovens § 73. Ifølge lodsejer er både stat, kommuner og lodsejer imod fredningen, og publikumsinteressen er begrænset til området omkring den gamle lergrav. Det fremgår desuden af bemærkningerne, at der ikke er naturmæssige værdier på lodsejers ejendom, at den fremtidige drift af ejendommen ikke vil hindre udsigten, at fredningen kan hindre klimafremmende tiltag, og at ændringer i ejendommens drift vil kræve tilladelser efter andre regelsæt.

Ifølge lodsejer bør fredningen ophæves på hans ejendom eller begrænses, så den ikke følger kote 115. Hvis fredningsgrænsen i kote 115 fastholdes, bør den fastlægges præcist med et passende antal koordinatpunkter.

Lodsejer har endvidere bemærket, at der bør etableres en oplukkelig bom ved vejen til toppen af Lysnet for at hindre motoriseret færdsel, at fredningen ikke bør hindre opførelse af aftægtsboliger, at det bør være tilladt at etablere hegn til beskyttelse mod ulve og krondyr, og at der ved etablering af nye stier bør etableres passende hegning for at adskille hunde og husdyr. Det fremgår videre, at et udsigtstårn på toppen af Lysnet kan sikre udsigten bedre end en fredning.

Lodsejer med lb.nr. 13, I/S Værum Vestergaard, har den 28. september 2023 bemærket, at Danmarks Naturfredningsforening under det offentlige møde frafaldt ønsket om stier til Tusø Skov, hvorfor det ikke uden stierne er relevant at frede landbrugsarealerne ved Tusø Skov.

Lodsejer med lb.nr. 5, Christen Mørup, har den 28. september 2023 gentaget, at han er modstander af en fredning.

Lodsejer med lb.nr. 18, Gorm Ditlev Christensen, har den 28. september 2023 bemærket, at hans ejendom alene fredes af hensyn til at sikre udsigten, da der hverken findes overdrev eller et særligt plante- eller dyreliv på ejendommen. Lodsejer har bemærket, at der fra toppen af Lysnet og i retning af lodsejers ejendom er udsigt til en transformerstation og højspændingsledninger, hvilket påvirker den landskabelige oplevelse af ejendommen.

Foreningen til Svampekundskabens Fremme har den 28. september 2023 bemærket, at fredningsområdet rummer stor biodiversitet og en særlig funga i form af flere sjældne og rødlistede arter af overdrevssvampe, herunder parakit-vokshat, der har sit eneste voksested i Danmark, og rosenrød vokshat, der i nyere tid kun er fundet på fem lokaliteter i Danmark. Det er foreningens opfattelse, at det er vigtigt at gennemføre fredningen, og at områdets biodiversitet bør fremgå af fredningens formål på lige fod med de landskabelige hensyn. Overdrevene ved Lindkær bør sikres ligesom de øvrige lysåbne naturtyper i området. En frivillig aftale med lodsejerne kan ikke sikre den nødvendige pleje af overdrevene, der er truet af tilgroning.

Dansk Botanisk Forening-Jyllandskredsen har den 29. september 2023 bemærket, at foreningen støtter gennemførelsen af det reviderede fredningsforslag på 315 ha. Foreningen har bemærket, at arealerne rummer store botaniske værdier, hvorfor det er uforståeligt, at fredningsnævnet kun freddede 58 ha og ikke har inddraget de sammenhængende overdrev ved Lindkær. Det fremgår videre, at overdrevene ved Lindkær er præget af kildevæld og tidligere rummede en unik flora med hede- og overdrevsarter blandet med arter fra vældprægede kær. Overdrevene har grundet manglende pleje siden begyndelsen af 1990'erne mistet en stor del af den botaniske

værdi, og flere rødlistede arter og orkidéer findes ikke længere på overdrevne. Ifølge foreningen sikrer fredningsnævnets løsning med servitutter ikke den fornødne pleje af arealerne. Foreningen har desuden bemærket, at den manglende gennemførelse af projekt Lysnet fra 2008 illustrerer, at området ikke kan sikres ad frivillighedens vej, men kun ved en fredning.

6.3 Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger

Ifølge naturbeskyttelseslovens § 33, stk. 1, kan der gennemføres fredning af landarealer til varetagelse af de formål, der er nævnt i naturbeskyttelseslovens formålsbestemmelse i § 1:

”§ 1. Loven skal medvirke til at værne landets natur og miljø, så samfundsudviklingen kan ske på et bæredygtigt grundlag i respekt for menneskets livsvilkår og for bevarelsen af dyre- og plantelivet.

Stk. 2. Loven tilsigter særligt

- 1) at beskytte naturen med dens bestand af vilde dyr og planter samt deres levesteder og de landskabelige, kulturhistoriske, naturvidenskabelige og undervisningsmæssige værdier,
- 2) at forbedre, genoprette eller tilvejebringe områder, der er af betydning for vilde dyr og planter og for landskabelige og kulturhistoriske interesser, og
- 3) at give befolkningen adgang til at færdes og opholde sig i naturen samt forbedre mulighederne for friluftslivet.”

Efter naturbeskyttelseslovens § 38, stk. 1, skal en fredning indeholde en bestemmelse om formålet med fredningen. Ifølge § 38, stk. 3, kan en fredning gå ud på bevaring af den nuværende tilstand eller tilvejebringelse af en bestemt tilstand, der herefter skal bevares, og den kan regulere offentlighedens færdsel i området. Af § 38, stk. 4 fremgår, at en fredning kan indeholde de bestemmelser, herunder de påbud og forbud vedrørende arealernes anvendelse, der skønnes nødvendige, for at fredningsformålet kan opnås.

Ifølge naturbeskyttelseslovens § 40, stk. 1, afsluttes fredningsnævnets behandling af en fredningssag med, at nævnet træffer afgørelse om, hvorvidt fredningen skal gennemføres, idet nævnet i så fald fastlægger fredningens geografiske udstrækning og fastsætter nærmere fredningsbestemmelser for området, jf. § 38, samt afgør erstatningsspørgsmål m.v., jf. § 39.

Det følger af naturbeskyttelseslovens § 42, at når den samlede erstatning og godtgørelse i anledning af en fredning overstiger 500.000 kr., skal Miljø- og Fødevareklagenævnet efterprøve fredningsnævnets afgørelse efter § 40, stk. 1, i dens helhed, uanset om afgørelsen påklages.

Fredningsnævnets afgørelse efter § 40, stk. 1, kan endvidere påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet, jf. naturbeskyttelseslovens § 43, stk. 1.

Endvidere følger det af naturbeskyttelseslovens § 44, stk. 1, at Miljø- og Fødevarerklagenævnet kan ændre fredningsnævnets afgørelse, herunder fredningens geografiske udstrækning, fredningsbestemmelserne og erstatningen. Dette gælder, uanset hvem der har rejst fredningssagen eller påklaget fredningsnævnets afgørelse, og uanset fredningsforslaget og de forslag og krav, der er fremført for fredningsnævnet og Miljø- og Fødevarerklagenævnet.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har i overensstemmelse med ovenstående retsgrundlag truffet afgørelse om fredningens gennemførelse og afgrænsning samt fredningsbestemmelserne, og har herunder taget stilling til de indgivne klager. Nævnet har i en separat afgørelse behandlet spørgsmål om erstatning m.v. og truffet afgørelse herom.

6.3.1 Fredningens gennemførelse og afgrænsning

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder, at der til bakkemassivet Lysnet er knyttet betydelige landskabelige værdier, hvoraf bakkens toppunkt som ét af Danmarks højeste punkter frembyder en milevid udsigt over landskabet.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet bemærker, at udsigten over Gudenådalen og mod Randers har været blokeret af granplantagerne på matr.nr. 7i og 8o Jebjerg By, Ørum, og at disse arealer uden en fredning vil kunne gentilplantes. Nævnet bemærker videre, at flere arealer omkring toppunktet er under kraftig tilgroning, hvilket påvirker udsigten, ligesom der på de arealer, som drives landbrugsmæssigt, ikke i dag er restriktioner, som forbyder udsigtshæmmende beplantning og afgrøder.

Det er nævnets opfattelse, at en fredning af arealerne omkring toppunktet efter ovenstående oplysninger bør gennemføres, idet en fredning vil muliggøre, at udsigten fra Lysnet kan genoprettes i sin fulde udstrækning og fastholdes ved blandt andet en kontinuerlig pleje af arealerne.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet kan derfor tiltræde fredningsnævnets begrundelse for at frede med henblik på at sikre områdets landskabelige værdier, og at fredningsgrænsen på de åbne landbrugsarealer øst for toppen er fastlagt med udgangspunkt i en højdekurve på kote 115 frem til Lindkjærvej, som er det nødvendige til sikring af udsigten.⁴

Miljø- og Fødevarerklagenævnet er desuden enig med fredningsnævnet i, at offentlighedens adgang til og færdsel i området bør sikres med en fredning af hensyn til offentlighedens mulighed for landskabs- og naturoplevelser.

Endvidere bemærker Miljø- og Fødevarerklagenævnet, at en fredning også bør gennemføres af hensyn til at sikre områdets særlige geologiske interesser og formidlingen heraf.

⁴ Jf. vedlagte kortbilag, hvor fredningsgrænsen er angivet med koordinater.

Endelig bemærker Miljø- og Fødevarerklagenævnet, at Lysnet også rummer flere naturtyper, herunder sammenhængende overdrevsarealer, som på grund af deres størrelse, særlige jordbund og høje naturværdi med en meget rig flora er fredningsværdige. De lysåbne naturtyper i området har igennem en årrække været under stadig stærkere tilgroning som følge af manglende græsning, hvilket udgør en trussel for de lysåbne naturtyper, som den generelle beskyttelse af arealerne efter naturbeskyttelseslovens § 3 ikke kan forhindre. Det er nævnets vurdering, at en varig beskyttelse af disse naturtyper bør ske gennem en fredning af arealerne, hvorved arealernes tilstand gennem kontinuerlig pleje vil kunne sikres og forbedres.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har afgrænset fredningsområdet nærmere som anført neden for.

Overdrevsarealerne

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder, at fredningsområdet bør udvides med overdrevsarealerne umiddelbart syd for Lindkjærvej på matr.nr. 21a Vissing By, Vissing samt matr.nr. 3bo, 1c, 12b, 12d og 11d Laurbjerg By, Laurbjerg.

Et flertal i Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder, at overdrevsarealerne ved Høgebjerg på matr.nr. 1d, 1e og 1g Essendrup By, Laurbjerg og matr.nr. 14b og 14a Lerbjerg By, Lerbjerg tillige skal indgå i fredningen. Flertallet har vurderet, at de mellemliggende landbrugsarealer også skal inddrages i fredningen for at skabe et sammenhængende fredningsområde, som også kan sikre udveksling mellem overdrevene.

Ét mindretal (Kristian Pihl Lorentzen og Jens Vibjerg) finder, at overdrevene ved Høgebjerg ikke skal indgå i fredningen.

Et andet mindretal (Lene Hansen og Maria Temponeras) finder, at skovarealet omkring overdrevet på matr.nr. 14a Lerbjerg By, Lerbjerg skal medtages i fredningen til yderligere sikring af overdrevene.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder videre, at der ikke er grundlag for at inddrage overdrevene på matr.nr. 12p, 12q, og den østlige del af matr.nr. 8o Jebjerg By, Ørum, samt matr.nr. 11d Vissing By, Vissing og matr.nr. 18b Lerbjerg By, Lerbjerg i fredningen, da de arealmæssigt er små og ligger langt fra de øvrige overdrevsarealer og uden sammenhæng med disse.

Skovene

Et flertal i Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder, at Tusø Skov indeholder enestående naturværdier, som er fredningsværdige. Henset til, at der ikke er aktuelle trusler mod skoven, og at skoven har en isoleret placering fra den øvrige del af fredningsområdet og uden sammenhæng til dette, finder flertallet ikke tilstrækkeligt grundlag for at inddrage Tusø Skov i fredningen.

Mindretallet (Eva Staal) finder, at Tusø Skov bør inddrages i fredningen, da skoven indeholder enestående naturmæssige værdier, og da en fredning vil udgøre en varig beskyttelse af området, som også vil omfatte senere lodsejere.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder tillige, at der ikke er grundlag for at inddrage Høgebjerg Skov i fredningen.

Landbrugsarealer

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at der ikke er grundlag for at inddrage landbrugsarealer i fredningen, ud over dem, der er beskrevet ovenfor, og som enten indgår i fredningen for at bevare udsigten fra toppen af Lysnet, eller skal bidrage til at skabe et sammenhængende fredningsområde mellem overdrevarealerne.

Stier

Et flertal i Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at det stiforløb ved Høgebjerg mellem lb.nr. 12 og 35's ejendomme, som fremgår af fredningsforslaget, skal indgå i fredningen. Flertallet har lagt vægt på, at stien vil skabe adgang til overdrevsarealerne omkring Høgebjerg, og at stien vil understøtte fredningens formål om offentlighedens muligheder for landskabs- og naturoplevelse ved etablering af stiforbindelser. Stien skal anlægges, så den følger de naturlige skel i landskabet omkring det øst-vestgående matrikelskel på strækningen.

Mindretallet (Kristian Pihl Lorentzen og Jens Vibjerg) finder, at der ikke er den fornødne fredningsmæssige begrundelse for etablere stiforløbet, da det primære formål med etableringen er at forbinde stisystemer, som ligger uden for fredningen.

For så vidt angår etableringen af en ny sti fra Lysnet og til Bjerre Skov bemærker Miljø- og Fødevareklagenævnet, at det efter fredningsforslaget må være en forudsætning for at frede en sådant stiforløb, at stiforløbet giver adgang til Bjerre Skov. Da det må lægges til grund, at der i dag ikke er adgang til Bjerre Skov, og da det er uvist, om en sådan offentlig adgang vil kunne etableres i fremtiden, kan Miljø- og Fødevareklagenævnet tiltræde fredningsnævnets vurdering af, at der ikke er grundlag for at etablere et nyt stiforløb fra toppen af Lysnet og til Bjerre Skov.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder endvidere, som anført af sagsrejsen, og lodsejerne i enighed, at motoriseret færdsel til toppen af Lysnet skal kunne reguleres nærmere som anført i fredningsbestemmelsernes § 8, idet der herved også bør tages særlige hensyn til adgang for motoriseret færdsel for gangbesværede og lign.

6.3.2 Fredningens indhold

§ 1 Fredningens formål

Miljø- og Fødevareklagenævnet har som oven for anført vurderet, at en fredning af Lysnet også bør omfatte en sikring og bevaring af områdets betydelige naturmæssige værdier. Nævnet har derfor vedtaget at ændre fredningens formålsbestemmelse, således at formålet med fredningen er

- at sikre og forbedre områdets landskabelige værdier, således at området fremtræder som et åbent landskab med vide udsigter,
- at sikre og forbedre områdets naturværdier, herunder at de lysåbne naturtyper bevares og forbedres ved god drift og pleje,
- at sikre og forbedre områdets rekreative værdier, herunder offentlighedens muligheder for landskabs- og naturoplevelser ved at udsigter og stiforbindelser sikres og forbedres, og
- at sikre de geologiske interesser og skabe grundlag for, at der sker en formidling heraf.

§ 5 Byggeri mv.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at der ikke er anledning til at ændre fredningsbestemmelsernes § 5 om medhjælper- og generationsskifteboliger, som foreslået af Miljøstyrelsen under det offentlige møde. Nævnet har vurderet, at den nuværende bestemmelse og planlovens § 36, stk. 1 nr. 14, udgør en tilstrækkelig regulering af mulighederne for at opføre medhjælper- og generationsskifteboliger inden for fredningen.

§ 11 Særbestemmelser

Miljø- og Fødevareklagenævnet har vedtaget at ændre fredningsbestemmelsernes § 11 for at præcisere den tilstand, som arealerne på matr.nr. 7i og 8o Jebjerg By, Ørum skal henligge i efter endt rydning af opvækst. Nævnet har besluttet, at de pågældende arealer skal fastholdes som lysåbne arealer, der ikke må gentilplantes eller tilsås med ikkehjemmehørende græsarter, ligesom arealerne løbende skal friholdes for selvsået opvækst.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har endvidere besluttet, at arealet med egetræer på matr.nr. 7i Jebjerg By, Ørum, som vist med signatur for opstammet træer på fredningskortet, som indeholder naturmæssige værdier, ikke skal ryddes fuldstændigt, men at træerne skal udtyndes, så det er muligt at bevare både egetræerne og udsigten mod nord. Den nærmere regulering heraf skal foretages i plejeplanen.

Øvrige ændringer

Miljø- og Fødevareklagenævnet har desuden foretaget en række mindre ændringer af fredningsbestemmelserne. Fredningens § 4, stk. 2, er ændret, idet det præciseres, at driften og anvendelsen af de naturbeskyttede arealer reguleres af den til enhver tid gældende bestemmelse i naturbeskyttelseslovens § 3. I fredningens § 8, stk. 3, er der sket en sproglig tilpasning som

følge af nævnets beslutning om, at der skal etableres nye stier i fredningsområdet. Herudover er fredningens § 10, stk. 1, om plejemyndighed og planer ændret således, at bestemmelsen er bragt i overensstemmelse med plejebekendtgørelsen.

6.4 Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse

Miljø- og Fødevareklagenævnet ophæver Fredningsnævnet for Midtjylland, østlig dels afgørelse af 22. oktober 2019 om at gennemføre fredning af Lysnet i Randers og Favrskov kommuner.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse om at gennemføre fredning af Lysnet i Randers Kommune og Favrskov Kommune på følgende ejendomme, der er afgrænset som vist på det medfølgende fredningskort, og som helt eller delvist omfatter følgende matrikelnumre:

Randers Kommune:

Del af matr.nr. 2x, 7i, 8o, og 12p, Jebjerg By, Ørum.

Favrskov Kommune:

Matr.nr. 40b, 40d, 85b, samt del af matr.nr. 11d, 21a, 23a, 43c, og 85a, Vissing By, Vissing.

Matr.nr. 3bo, 3v, 5cq, samt del af matr.nr. 1c, 11d, 11e, 12b, og 12d Laurbjerg By, Laurbjerg.

Matr.nr. 1e samt del af matr.nr. 1d, 1g, og 1m Essendrup By, Laurbjerg.

Del af matr.nr. 14a, og 14b Lerbjerg By, Lerbjerg.

Fredningen af Lysnet gennemføres med følgende bestemmelser, som herefter gælder for fredningen:

§ 1 Fredningens formål

Formålet med fredningen er

- at sikre og forbedre områdets landskabelige værdier, således at området fremtræder som et åbent landskab med vide udsigter,
- at sikre og forbedre områdets naturværdier, herunder at de lysåbne naturtyper bevares og forbedres ved god drift og pleje,
- at sikre og forbedre områdets rekreative værdier, herunder offentlighedens muligheder for landskabs- og naturoplevelser ved at udsigter og stiforbindelser sikres og forbedres, og
- at sikre de geologiske interesser og skabe grundlag for, at der sker en formidling heraf.

§ 2 Fredningsområdet

Fredningsområdet afgrænses som vist på kortbilaget.

§ 3 Bevaring af området

Fredningsområdet skal bevares i sin nuværende tilstand, medmindre en tilstandsændring er påbudt eller tilladt i de følgende bestemmelser eller tillades ved dispensation fra fredningsnævnet, f.eks. i forbindelse med naturgenopretning eller rekreativ anvendelse.

§ 4 Arealernes drift og anvendelse

Stk. 1. Arealernes drift og anvendelse skal tilrettelægges således, at fredningens formål opfyldes.

Stk. 2. Der må ikke foretages ændringer i tilstanden af naturtyper, som er beskyttet i medfør af naturbeskyttelseslovens § 3, medmindre disse har et naturforbedrende sigte. Der skal af hensyn til både udsigter og naturtilstand ske rydninger af selvgroede krat i de beskyttede naturtyper som nærmere anført i § 9.

Stk. 3. Landbrugsjord i omdrift kan benyttes som hidtil. Dog er tilplantning med flerårige udsigtshæmmende afgrøder som energipil, juletræer, frugttræer og lignende samt læhegn ikke tilladt.

Stk. 4. Vildtremiser er som udgangspunkt ikke tilladt, men kan dog etableres med fredningsnævnets forudgående godkendelse, hvis fredningsnævnet vurderer, at det er uden betydning for fredningens formål.

Stk. 5. Der kan etableres skærmende lav beplantning omkring installationer mv. ved masten ved toppen af Lysnet.

§ 5 Byggeri mv.

Stk. 1. Der må ikke etableres nye boliger i området. Det gælder dog ikke medhjælper- og generationsskifteboliger, der lovligt kan etableres i medfør af planlovens bestemmelser, for tiden § 36, stk. 1 nr. 14.

Stk. 2. Der må heller ikke opføres anden ny bebyggelse, herunder skure, boder, jagthytter og lignende.

Stk. 3. Bygninger, som er nødvendige for landbrugsdriften, kan opføres i tilknytning til eksisterende bebyggelse efter godkendelse af fredningsnævnet for så vidt angår byggeriets udformning, størrelse og placering. Bestemmelsen er kun relevant for matr.nr. 11d og 85a Vissing By, Vissing, og kun hvis der ellers kan opnås tilladelse efter anden lovgivning til bebyggelse helt eller delvist inden for det fredede område.

Stk. 4. Fredningen er ikke til hinder for midlertidig anbringelse af skurvogne eller skure, der i kortere perioder er nødvendige for naturpleje.

Stk. 5. Fredningen er ikke til hinder for anbringelse af sædvanlige læskure for husdyr, kalveskjul, overdækket foderhæk og lignende efter fredningsnævnets godkendelse af udformning, størrelse og placering. Fredningsnævnet kan i en dispensation godkende, at læskuret efterfølgende kan flyttes efter behov uden yderligere forelæggelse for fredningsnævnet i overensstemmelse med fredningsnævnets retningslinjer i dispensationen.

Stk. 6. Fredningen er ikke til hinder for den til landbrugsdriften nødvendige midlertidige opbevaring af gødning i markstakke.

Stk. 7. Deponering må ikke finde sted inden for fredningsområdet.

§ 6 Faste konstruktioner og anlæg

Stk. 1. Der må ikke etableres faste anlæg og konstruktioner som f.eks. tårne, vindmøller, solcelleanlæg, tankanlæg, transformerstationer, master, belysning og lignende. Der må ikke føres luftledninger over arealerne.

Stk. 2. Plejemyndigheden kan dog opsætte et udsigtstårn på toppen af Lysnet efter fredningsnævnets forudgående godkendelse af tårnets størrelse og øvrige ydre fremtræden.

Stk. 3. Der må ikke anbringes campingvogne eller lignende, og anden teltslagning end ejerens egen periodevise teltslagning må ikke finde sted.

Stk. 4. Etablering af sportsanlæg som golfbaner, skydebaner, motorbaner og landingsbaner for fly og helikoptere mv. er ikke tilladt.

Stk. 5. Der må alene opsættes almindelige landbrugshegn (trådhegn) til hegning af husdyr. Usædvanlig hegning er ikke tilladt, herunder f.eks. hjortehegn og hvide træhegn (hestehegn).

Stk. 6. Der må opsættes informationstavler til formidling af fredningen på foranledning af plejemyndigheden. På Naturstyrelsens areal kan der opstilles borde-/bænkesæt, shelters og lignende til støtte for friluftslivet.

§ 7 Terrænændringer mv.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må ikke fyldes op, graves af eller planeres. Råstoffer må ikke udvindes, heller ikke til eget brug.

§ 8 Offentlighedens adgang

Stk. 1. Offentlighedens adgangs- og opholdsret i området følger af de almindelige bestemmelser i gældende love, og stier er således åbne for offentlighedens færdsel til fods eller på cykel, jf. naturbeskyttelseslovens kapitel 4. Ridning er ikke tilladt på trampespor eller slåede brede stier.

Stk. 2. Fredningen er ikke til hinder for, at der ved adgangsvejen fra Lindkjærvej til udsigtstoppen skiltes med begrænsninger i adgangen til motoriseret kørsel og opsættes en bom, hvis udformning og placering dog forudgående skal godkendes af fredningsnævnet.

Stk. 3. Der sikres eksisterende stier og udlægges nye stier som vist med særlig signatur på fredningskortet. Stierne kan etableres som trampespor eller slåede 1 meter brede stier. Forløbet af stien rundt om lergraven på matr.nr. 40d, Vissing By, Vissing kan løbende tilpasses nedskridninger af lergravens kanter.

Stk. 4. Den eksisterende sti til Lysnet på matr.nr. 11d Vissing By, Vissing kan placeres tættere mod skellet til matr.nr. 80 Jebjerg By, Ørum efter fredningsnævnets godkendelse af placeringen. Der kan i tilknytning hertil ske en udvidelse af hegningen på matr.nr. 11d Vissing By, Vissing, dog efter fredningsnævnets konkrete godkendelse så der omvendt også sker en sikring af den begrænsede motoriserede færdsel, som fortsat vil kunne ske til Lysnet.

§ 9 Naturpleje

Stk. 1. Plejen af områdets lysåbne, beskyttede naturtyper (særligt overdrev og enge) tilrettelægges, så den sikrer en lav vegetationshøjde ved græsningssæsonens afslutning, medmindre plejen udføres ved helårsgræsning.

Der kan bevares enkelte træer og buske og mindre kratpartier foruden de kratpartier, som ikke kan fjernes som en konsekvens af naturbeskyttelseslovens § 3. Ved rydning skal ikke-hjemmehørende arter af træer og buske bekæmpes særlig konsekvent, og ny opvækst heraf skal fjernes. Det gælder særlig ahorn, gyvel, glansbladet hæg og nåletræer bortset fra enebær.

Stk. 2. Der skal ske afvikling af udsigtshindrende beplantning som anført nærmere i § 11.

§ 10 Plejemyndighed og plejeplaner

Stk. 1. Favrskov og Randers kommuner er plejemyndighed for de privatejede arealer, mens Naturstyrelsen er plejemyndighed for og udfører pleje på statsejede arealer.

Stk. 2. Såfremt en grundejer eller forpagter ikke selv ønsker at udføre pleje, har plejemyndighederne ret til, efter forudgående drøftelse med ejeren, at udføre natur- og landskabspleje på privatejede arealer til opfyldelse af fredningens formål, jf. den til enhver tid gældende bekendtgørelse om pleje af fredede arealer og tilsyn, for tiden bekendtgørelse nr. 924 af 27. juni 2016.

Stk. 3. Plejemyndighederne udarbejder en fælles plejeplan for det fredede område senest 1 år efter fredningens gennemførelse. Den første plejeplan skal gælde for højst 5 år, de senere for højst 10 år.

Stk. 4. Plejeplanen skal udmønte fredningens formål og redegøre for plejeforanstaltninger og eventuelle detailændringer i offentlighedens adgangsrret. Plejeplanen kan desuden indeholde forslag til etablering af enkle publikumsforanstaltninger.

Stk. 5. Plejemyndigheden har, uanset fredningen, som hidtil pligt til at pleje egne arealer, som er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.

Stk. 6. Overordnede retningslinjer for naturplejen fremgår af § 9.

§ 11 Særbestemmelser

Stk. 1. For at genskabe og opretholde den frie udsigt over Gudenådalene fra området omkring Lysnets toppunkt skal der ske afvikling af bevoksningen på matr.nr. 7i og 8o Jebjerg By, Ørum, og arealerne skal herefter fastholdes som lysåbne arealer, der ikke må gentilplantes eller tilsås med ikke-hjemmehørende græsarter, ligesom selvsået opvækst løbende skal fjernes i overensstemmelse med de retningslinjer, der fremgår af § 9. Egetræerne på matr.nr. 7i Jebjerg By, Ørum, som vist på fredningskortet med signatur for opstammet træer, skal udtyndes i et sådant omfang, at udsigten mod nord bevares og sikres. Tilsvarende skal den selvsåede bevoksning på Naturstyrelsens areal på matr.nr. 40d Vissing By, Vissing fjernes af hensyn til udsigten, og arealet skal fremover friholdes for opvækst. Naturmæssigt værdifulde enkelttræer og mindre trægrupper, som ikke væsentligt generer den frie udsigt, kan bevares. Rydningerne skal gennemføres senest 1 år efter fredningens ikrafttræden.

Stk. 2. Der kan på matr.nr. 11d Vissing By, Vissing ske beplantning af et yderligere læbælte omkring eksisterende bebyggelse uden om det eksisterende læbælte. Fredningsnævnet skal dog godkende beplantningen til sikring af, at det ikke har betydning for udsigten fra Lysnet. Der kan endvidere

ske en nødvendig hævning af et brønddæksel på indtil en meter på ejendommen.

§ 12 Dispensation

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

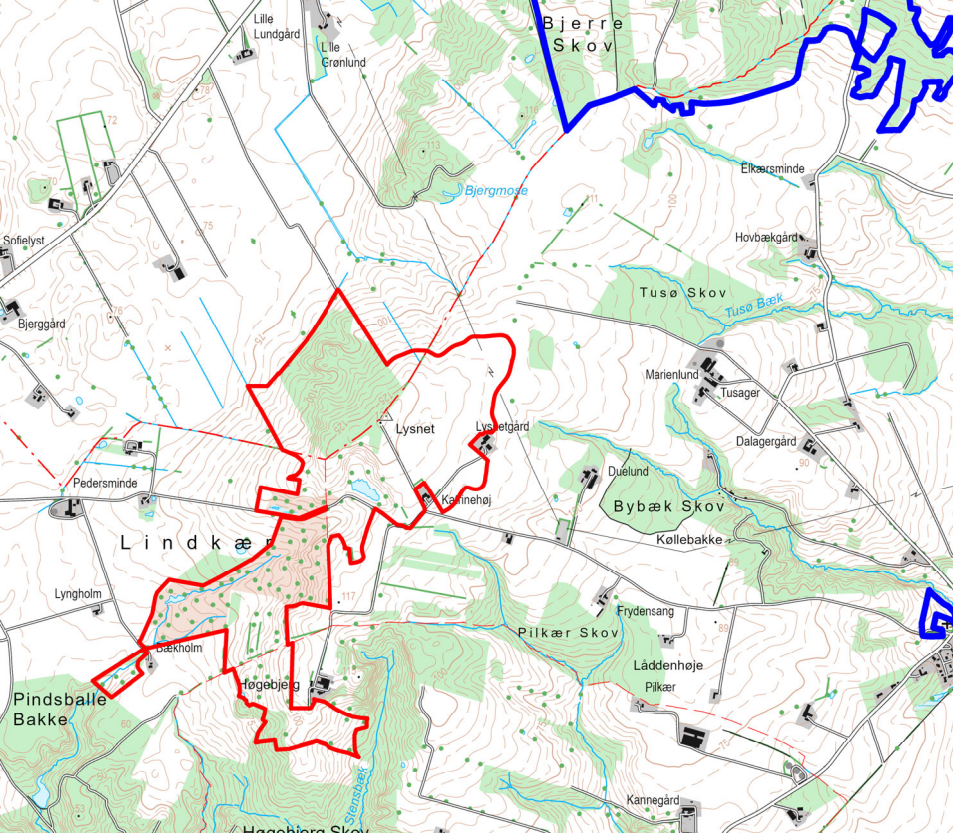
§ 13 Ophævelse af eksisterende fredning

Med gennemførelsen af nærværende fredning ophæves Overfredningsnævnets afgørelse af 12. januar 1951 (reg.nr. 01352.00) om fredning af adgangsvej og vendeplads ved Lysnetbakkens toppunkt.

Afgørelsen vil blive offentliggjort på <https://mfkn.naevneneshus.dk>. Afgørelsen kundgøres endvidere i Statstidende.

Thomas Steensen
Stedfortrædende formand

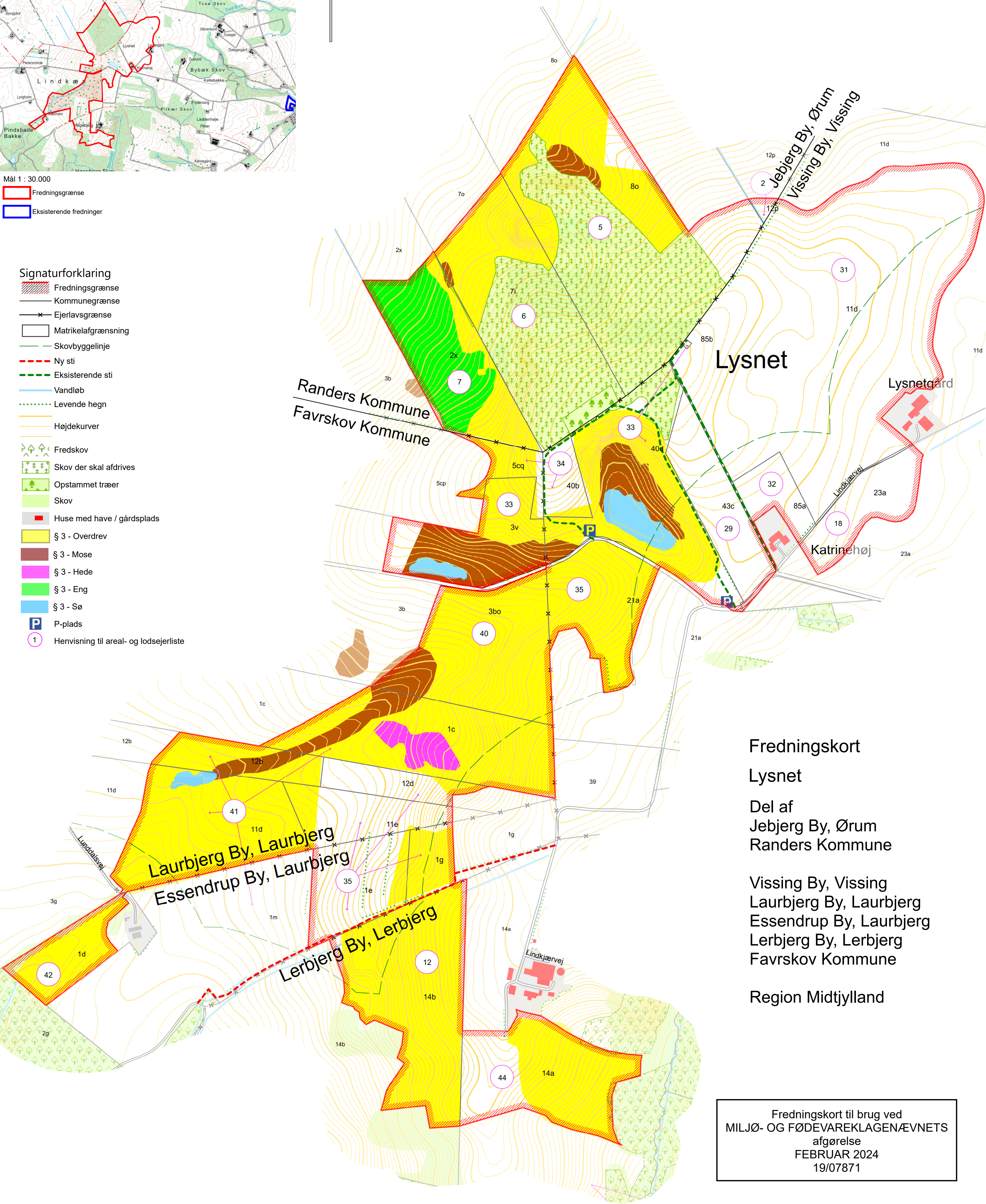
Mål 1 : 30.000

Fredningsgrænse

Eksisterende fredninger

Signaturforklaring

- Fredningsgrænse
- Kommunegrænse
- Ejerlavsgrense
- Matrikelafgrænsning
- Skovbyggelinje
- Ny sti
- Eksisterende sti
- Vandløb
- Levende hegn
- Højdekurver
- Fredskov
- Skov der skal afdrives
- Opstammet træer
- Skov
- Huse med have / gårdsplads
- § 3 - Overdrev
- § 3 - Mose
- § 3 - Hede
- § 3 - Eng
- § 3 - Sø
- P-plads
- Henvi sning til areal- og lodsejerliste

Fredningskort

Lysnet

Del af
Jebjerg By, Ørum
Randers Kommune

Vissing By, Vissing
Laurbjerg By, Laurbjerg
Essendrup By, Laurbjerg
Lerbjerg By, Lerbjerg
Favrskov Kommune

Region Midtjylland

Fredningskort til brug ved
MILJØ- OG FØDEVAREKLAGENÆVNETS
afgørelse
FEBRUAR 2024
19/07871

29. februar 2024
Sagsnr. 19/07871
SKJ

AFGØRELSE FRA MILJØ- OG FØDEVAREKLAGENÆVNET

**MILJØ- OG
FØDEVAREKLAGENÆVNET**

Toldboden 2
8800 Viborg

AFGØRELSE VEDRØRENDE ERSTATNING i sag om fredning af Lysnet i Randers Kommune og Favrskov Kommune

Tlf. 72 40 56 00
CVR-nr. 37795526
EAN-nr. 5798000026070
nh@naevneneshus.dk
www.naevneneshus.dk

Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse efter naturbeskyttelseslovens § 44, stk. 1, jf. § 39, jf. § 40.¹

Miljø- og Fødevareklagenævnet ophæver Fredningsnævnet for Midtjylland, østlig dels afgørelse af 22. oktober 2019 om erstatning i anledning af fredning af Lysnet i Randers og Favrskov kommuner og har truffet afgørelse om at tilkende følgende erstatninger i anledning af fredningen:

Lb.nr. 2: Peder Christian Brejnholt	3.700 kr.
Lb.nr. 5: Christen Hessellund Mørup og Mathias Truel Mørup	539.642 kr.
Lb.nr. 6: Svend Casper	354.969 kr.
Lb.nr. 7: Bo Schaltz Hansen	3.700 kr.
Lb.nr. 12: Henrik Herkert Høgsberg	3.700 kr.
Lb.nr. 18: Gorm Ditlev Christensen	18.721 kr.
Lb.nr. 29: Landsbrugsstyrelsen	Ingen erstatning
Lb.nr. 31: John Engsig	184.979 kr.
Lb.nr. 32: René Bidstrup Reimer-Jensen og Ayoe Algreen Reimer-Jensen	10.573 kr.
Lb.nr. 33: Naturstyrelsen Kronjylland	Ingen erstatning
Lb.nr. 34: Jesper Kirkegaard og Helle Bundgaard Christensen	12.294 kr.
Lb.nr. 35 og 44: David Søsted	94.945 kr.
Lb.nr. 40: Dorthe Hove Sørensen	3.700 kr.
Lb.nr. 41: Highlander Holding A/S	17.320 kr.
Lb.nr. 42: Thomas Møller	3.700 kr.

¹ Lovbekendtgørelse nr. 1392 af 4. oktober 2022 om naturbeskyttelse.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har endvidere fastsat godtgørelse for sagkyndig bistand, jf. naturbeskyttelseslovens § 47.

Af den samlede erstatning på 1.251.943 kr. samt rente og tillagt godtgørelse på 12.000 kr. afholder staten ved Miljøministeriet tre fjerdedele og Randers Kommune og Favrskov Kommune samlet en fjerdedel. Kommunernes indbyrdes andel af erstatningsbeløbene og godtgørelsen fordeles efter arealerne i de respektive kommuner, jf. naturbeskyttelseslovens § 49, stk. 3.

Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om erstatning i anledning af fredningen kan efter naturbeskyttelseslovens § 45, stk. 2, påklages til Taksationskommissionen af de, der har påklaget fredningsnævnets afgørelse af erstatningsspørgsmålet til nævnet, eller for hvis vedkommende nævnet har skærpet fredningsbestemmelserne eller nedsat erstatningen. Afgørelsen kan endvidere påklages af Randers Kommune, Favrskov Kommune og af miljøministeren.

Klagefristen er fire uger fra den dag, Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse er meddelt den klageberettigede, jf. naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 1. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag. Klage skal indgives skriftligt til Miljø- og Fødevareklagenævnet, e-mail: mfkn@naevneneshus.dk, der videresender klagen til Taksationskommissionen, jf. § 45, stk. 4.

Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om godtgørelse kan ikke påklages, jf. naturbeskyttelseslovens § 47.

Afgørelsen er truffet af nævnet, jf. § 1 i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet,² der har behandlet sagen i den læge afdeling, jf. lovens § 3, stk. 1, nr. 10.

² Lov nr. 1715 af 27. december 2016 om Miljø- og Fødevareklagenævnet, som ændret ved lov nr. 900 af 21. juni 2022 om ændring af museumsloven, lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet og forskellige andre love.

1. Indledning

Fredningsnævnet for Midtjylland, østlig del har den 22. oktober 2019 truffet afgørelse om at tilkende erstatning på 1.141.161 kr. i anledning af fredning af Lysnet i Randers og Favrskov kommuner.

Fredningsnævnets afgørelse er i medfør af naturbeskyttelseslovens § 42 forelagt Miljø- og Fødevarerklagenævnet til efterprøvelse og er tillige påklaget af lodsejer med lb.nr. 31 og af Miljøstyrelsen, jf. naturbeskyttelseslovens § 43.

2. Fredningsnævnet for Midtjylland, østlig dels afgørelse

2.1 Erstatningstakster

Det fremgår af afgørelsen, at fredningsnævnet ved afgørelse af 22. oktober 2019 har besluttet at frede dele af Lysnet i Randers og Favrskov kommuner, i alt ca. 58 ha, fordelt på 10 lodsejere.

Fredningsnævnets har i afgørelsen anført, at fredningsnævnets behandling af sagen efter naturbeskyttelseslovens § 40, stk. 1, afsluttes med, at fredningsnævnet træffer afgørelse om, hvorvidt fredningen skal gennemføres og afgør erstatningsspørgsmål, jf. lovens § 39.

Det fremgår af afgørelsen, at fredningsnævnet efter naturbeskyttelseslovens § 39, stk. 1, 1. pkt., fastsætter erstatning til ejere, brugere og andre indehavere af rettigheder over de fredede ejendomme for det tab, som fredningen påfører dem.

Der tilkendes ikke erstatning for fredning af offentligt ejede arealer, medmindre den fredede ejendom er erhvervet med henblik på midlertidig besiddelse. Naturstyrelsen (lb.nr. 33) er som følge heraf ikke tilkendt erstatning.

Det fremgår af afgørelsen, at fredningsnævnet i overensstemmelse med fast praksis fastsætter erstatningerne med udgangspunkt i takster, der kan reduceres eller bortfalde, blandt arealet hvis arealet i forvejen er omfattet af naturbeskyttelseslovens generelle reguleringer. Taksten suppleres med tillæg, hvis størrelse fastsættes efter en konkret vurdering af fredningens betydning for arealet.

Fredningsnævnet har fastsat følgende erstatningstakster:

- Grunderstatning: 3.600 kr. pr. ha, dog minimum 3.600 kr.
- Forbud mod udsigtshæmmende beplantning: tillæg på 6.000 kr. pr. ha.
- Der ydes ikke grunderstatning eller tillægserstatning for forbud mod udsigtshæmmende beplantning for arealer omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.
- Eksisterende stier: 15 kr. pr. meter.

Det fremgår, at fredningsnævnet endvidere har foretaget en vurdering af de yderligere erstatningskrav, der er rejst for ejendomme med henvisning til særlige ulemper eller tab.

2.2 Erstatningskrav for særlige ulemper eller tab

Lodsejer med lb.nr. 6, Svend Casper, der er repræsenteret af en skovrider, er ejer af matr.nr. 7i Jebjerg By, Ørum. Det er oplyst, at der på ejendommen er ca. 1 ha gammel bøgeskov, ca. 0,75 ha ca. 20 år gammel egeskov, ca. 0,25 ha mellemaldrene sitkagran og ca. 5 ha hovedsagelig sitkagrankultur med indblanding af lærk plantet i 2013. Skovens produktion er særdeles høj, da undergrunden består af svær ler. Det er anført, at fredningen pålægger området så store restriktioner, at den bør sidestilles med et salg. Skov sælges for en gennemsnitspris på godt 100.000 kr. pr. ha. Prisen påvirkes både positivt og negativt af flere faktorer, f.eks. træproduktion, størrelse, placering og vildt, men der er ikke noget, som taler for en lavere salgspris for skoven. Fredningen kræver en afdrift af alle træer og forbyder fremtidig skovdrift. Værdien af træproduktion af siktagran er ca. 50.000 kr. pr. ha i lyset af hel omdrift og ud fra forsigtige salgspriser med en forrentning på 2%. For de siktagrankulturer, der er anlagt, er det mere relevant at udregne en venteværdi, som er værdien af produktionen med den nuværende status som vellykket 5 år gammel plantning. Da omkostningen på ca. 31.000 kr. pr. ha til plantning er betalt, vil venteværdien være på 90.000 kr. pr. ha. Da siktagrankulturen er den yngste, vil venteværdien på alle andre bevoksninger være højere. Det vurderes derfor, at erstatningen bør være ca. 70.000 kr. pr. ha og som et absolut minimum de 31.000 kr. pr. ha, som for nyligt er investeret til plantning.

Fredningsnævnet har anmodet lodsejer om at dokumentere afholdte udgifter til tilplantning på 31.000 kr. pr. ha, og materiale, som underbygger en pris på 50.000 kr. pr. ha som værdien af træproduktion med sitkagran. Fredningsnævnet har herefter modtaget dokumentation på en udgift til træplantning på ca. 22.000 kr. pr. ha med tillæg af moms for 2,5 ha med angivelse af, at lodsejer i øvrigt selv har stået for jordbearbejdning og renholdelse. Herudover har fredningsnævnet modtaget en omsætningsbalance for sitkagran, der viser en jordværdi på 103.990 kr. ved en forrentning på 2 %.

Randers Kommune har om erstatningskravet anført, at det er væsentligt at vurdere, hvor velpasset skoven er i relation til, om det kan forventes, at den vil kunne yde et positivt dækningsbidrag ved tyndinger og ved afdrift. Det er kommunens vurdering, at hele skoven er velpasset. De helt unge arealer med siktagran og lærk er slået meget godt an, træerne er i god vækst, og der er fjernet generende birkeopvækst. De øvrige arealer er veltyndede og tegner til at kunne blive til retvokset højskov. Det er også relevant at vurdere, om de anvendte beregninger er relevante. Det virker ifølge kommunen rimeligt at bruge en venteværdiberegning, der består i en beregning af den samlede værdi af overskud ved tyndinger og afdrift tilbagediskonteret til nutiden med en rente på 2 %. Der tages ved denne beregning ikke højde

for, at ejeren har mulighed for genplantning efter afdrift, og at det i princippet kan gentages i det uendelige. En jordværdiberegning tager højde for det og vil lande på et væsentligt højere beløb. Erstatningens størrelse bør endvidere altid fastsættes i forhold til den vurderede ændring i salgsværdien. En salgsværdi på 100.000 kr. pr. ha er ifølge kommunen ikke en høj pris for den konkrete skov med jagtmuligheder. Der er tale om et stejlt og meget leret areal, som gør mulighederne for landbrugsdrift meget begrænsede. Hverken kornafgrøder eller andre markafgrøder er realistiske. Energiafgrøder er heller ikke en mulighed som følge af restriktionerne på arealet. Den eneste reelle mulighed er at afgræsse arealet, og det vil ved en sådan drift formentlig være nødvendigt at knuse opvækst med jævne mellemrum. Der kan endvidere ikke forventes et positivt dækningsbidrag for arealernes drift. Salgsprisen for arealerne vil derfor være på omkring 30.000 kr. pr. ha.

Randers Kommune har på den anførte baggrund vurderet, at en erstatning på 70.000 kr. pr. ha er rimelig. Det er dog anført, at ca. 2,1 ha er vejledende registreret som overdrev omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, og at der ikke skal betales erstatning for det areal, som ikke er dækket af produktiv skov.

Randers Kommune har i øvrigt anført, at der i forbindelse med aftaler om erstatningsudbetalinger til ejere af ejendomme, hvorpå der skal ryddes bevoksning, bør laves aftaler om, hvem der udfører rydningen, hvem der betaler for den, hvem der bliver afregnet for indtægter for flis, og hvor meget der skal væk fra arealerne, f.eks. i relation til om stød kan blive stående.

Randers Kommune har endelig anført, at kommunens vejledende § 3-registreringer ikke er opdateret, og at der ikke må ske rydninger af § 3-beskyttede arealer uden kommunens dispensation.

Miljøstyrelsen har om erstatningskravet anført, at anlæg af siktagran på svær lerjord med dræningsproblemer er risikabelt i forhold til stormfald, hvilket der bør tages højde for ved erstatningsberegningen. Der er ved erstatningskravet ikke taget højde for, at arealet som følge af de topografiske forhold er eksponeret for vind. Anlægsomkostningerne på 31.000 kr. er plausible, men bør dokumenteres. Priserne ved salg af siktagran er ikke dokumenteret. Den anvendte rente bør i henhold til Københavns Universitets anvisninger for fastsættelse af kalkulationsrenten være på 3 % som realrente før skat. Denne rente anvendes også af styrelsen ved fastsættelse af erstatninger i forbindelse med beregninger af erstatning for pålæg om urørt skov i Natura 2000-områder. En højere rente sænker de skønnede tab.

Danmarks Naturfredningsforening har i sit budgetoverslag til fredningsforslaget anslået en erstatning på 20.000 kr. pr. ha for rydning af skov til vedvarende åbent areal.

Fredningsnævnet har anført, at spørgsmålet om tillægserstatning som følge af skov, der skal fjernes med efterfølgende tilplantningsforbud, ifølge Miljøstyrelsens opmålinger omfatter 4,71 ha, som ikke er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.

Fredningsnævnet har anført, at ifølge beregningen fra lodsejers repræsentant vil fredningsbestemmelserne betyde et tab på 70.000 kr. pr. ha. Randers Kommune har tilsluttet sig denne tabsopgørelse og har bl.a. anført, at en salgspris på 100.000 kr. pr. ha uden en fredning ikke er en høj pris for den konkrete skov, og at jordværdien efter fredningen vil være på omkring 30.000 kr. pr. ha.

Fredningsnævnet har herefter fastsat en tillægserstatning på 60.000 kr. pr. ha, svarende til 282.600 kr., til den allerede fastsatte takstmæssige erstatning.

Lodsejer med lb.nr. 5, Christen Mørup, der er repræsenteret af en skovriider, er ejer af matr.nr. 80 Jebjerg By, Ørum. Det er anført, at skoven på lodsejers ejendom udgør omkring 8 ha. Den er varieret og i god vækst. Store dele af skoven er domineret af mellemaldrende løvskov med bøg og ær som hovedtræart. Der er et 1,2 ha stort område med plantet rødgran, der for tiden har en høj løbende værditilvækst, og derudover et areal med ungt nåletræ. Ifølge lodsejer pålægger fredningen området så store restriktioner, at den bør sidestilles med et salg. Skov sælges for en gennemsnitspris på godt 100.000 kr. pr. ha. Prisen påvirkes både positivt og negativt af flere faktorer, f.eks. træproduktion, størrelse, placering og vildt. Der er ifølge lodsejer intet, der taler for, at prisen er under 100.000 kr. pr. ha. Fredningen kræver afdrift af alle træer og forbyder fremtidig skovdrift. For afdriften af den stående skov er der et tab, udtrykt ved venteværdien af den nuværende skovdrift. For restriktionen mod fremtidig skovdrift er tabet lig med jordværdien. Der tages herved udgangspunkt i siktagran i 40-årig omdrift, som må formodes at give den bedste driftsøkonomi. Jordværdien for siktagran i 40-årig omdrift er godt 100.000 kr. pr. ha. Der er ved beregningen taget udgangspunkt i en velkendt tilvækstordning, en rentefod på 2 % og et konservativt dækningsbidrag. Tilvækstordningen er fra 1958, og det har siden generelt vist sig, at der er en større tilvækst. Beregningen er en modelbetragtning.

Randers Kommune har bemærket, at lodsejer bør få samme erstatning som lodsejer med lb.nr. 6, da lb.nr. 5's ejendom er mere vandlidende, men præget af forskellige beplantninger, der er ældre end beplantningen på lb.nr. 6's ejendom. Kommunen har anført, at ca. 2,8 ha af det skovbevoksede areal er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Denne del kan ikke konverteres til siktadyrkning og bør derfor ikke indgå i erstatningsberegningen. Der skal derfor kun betales erstatning for 6,4 ha, hvilket areal vil kunne indbringe et positivt dækningsbidrag, når det ryddes. Dog vil dækningsbidraget formentlig være negativt, hvis arealet også skal ryddes for stød og rødder.

Randers Kommune har i øvrigt anført, at der i forbindelse med aftaler om erstatningsudbetalinger til ejere af ejendomme, hvorpå der skal ryddes bevoksning, bør laves aftaler om, hvem der udfører rydningen, hvem der betaler for den, hvem der bliver afregnet for indtægter for flis, og hvor meget der skal væk fra arealerne, f.eks. i relation til om stød kan blive stående.

Randers Kommune har endelig anført, at kommunens vejledende § 3-registreringer ikke er opdateret, og at der ikke må ske rydninger af § 3-beskyttede arealer uden kommunens dispensation.

I Danmarks Naturfredningsforenings budgetoverslag til fredningsforslaget er den anslåede erstatning fastsat til 20.000 kr. pr. ha for rydning af skov til vedvarende åbent areal.

Fredningsnævnet har bemærket, at spørgsmålet om tillægserstatning som følge af skov, der skal fjernes med efterfølgende tilplantningsforbud, ifølge Miljøstyrelsens opmålinger omfatter 6,62 ha, som ikke er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.

Fredningsnævnet har videre anført, at ifølge beregningen fra lodsejers repræsentant er jordværdien på 100.000 kr. pr. ha. Randers Kommune har anført, at der ikke er noget, som taler for, at erstatningen ikke skal svare til den erstatning, der tilkendes lb.nr. 6.

Fredningsnævnet har herefter fastsat en tillægserstatning på 60.000 kr. pr. ha, svarende til 397.200 kr., til den fastsatte takstmæssige erstatning.

Lodsejer med lb.nr. 18, Gorm Ditlev Christensen, har med henvisning til en omsætningsbalance fra Skovdyrkerne oplyst, at jordværdien på klagers ejendom er 127.028 kr. pr. ha i en omdriftsperiode på 30 år eller 2.929 kr. pr. ha årligt i samme periode. Lodsejer har desuden henvist til en beregning, der viser, at jordværdien ved brakomlægning er ca. 58.000 kr. pr. ha, da jordtypen kræver ekstra ressourcer i form af brændstof, kemi, udsæd og timer. Ifølge lodsejer udgør det fremsatte erstatningskrav den økonomiske forskel på braklægning og poppeldyrkning. Endelig har lodsejer oplyst, at han vil give afkald på erstatning og indgå en aftale om, at arealet ikke må tilplantes med udsigtshæmmende afgrøder, hvis der som foreslået af ham alene sker fredning af 0,1358 ha af ejendommen.

Favrskov Kommune har bemærket, at kommunen ikke har grund til at betvivle de fremlagte beregninger, men at kommunen ikke har tilstrækkelig kendskab til de enkelte arealer til at kunne vurdere, om beregningerne er korrekte.

Fredningsnævnet har oplyst, at nævnet ved besigtigelsen kunne konstatere en forskel i afgrødernes kvalitet, men at denne forskel ikke har kunnet danne grundlag for at fastslå et yderligere værditab for ejendommen ved

en fredning, som overstiger den takstmæssige erstatning, hvorfor fredningsnævnet ikke har fastsat en tillægserstatning for arealerne.

Lodsejer med lb.nr. 31, John Engsig, har anført, at skovdrift og energiafgrøder ikke kan sammenlignes, og at energiafgrøder er det eneste reelle alternativ til den nuværende græsmark grundet de lerede jorder. Det er lodsejers opfattelse, at der på den baggrund bør tilkendes en større erstatning.

Fredningsnævnet har anmodet om yderligere oplysninger om et muligt forhøjet erstatningskrav som følge af en mere leret jord tættest ved Lysnet. Fredningsnævnet har modtaget en vurdering fra en ejendomsmægler, som har ansætter værditabet for denne del af ejendommen til 300.000 kr. som følge af fredningen svarende til 50.000 kr. pr. ha. Det er blandt andet anført, at lodsejer til brig for vurderingen har oplyst, at der er 6 ha særdeles svær lerjord, som ikke kan dyrkes med korn. Arealet dyrkes i dag med græs, men det kunne som alternativ anvendes til dyrkning af energitræ, f.eks. poppel eller juletræ. Høj jord med EU-dyrkningsrettigheder, som kun kan dyrkes med græs eller til udtagning, handles i området til 80.000 kr. pr. ha. Skovdyrkerforeningen har vurderet jordværdien ved dyrkning af poppel til 130.000 kr. pr. ha og salg af landbrugsjord til dyrkning af juletræer handles i Østjylland til 120.000 – 130.000 kr. pr. ha.

Favrskov Kommune har anført, at arealerne ifølge luftfotogennemgang tidligere har været dyrket (2009), men at der som minimum i de seneste seks år har været græs. Kommunen har oplyst, at ejendommen er en landbrugs-ejendom med tilhørende 25,2 ha, hvoraf der ud over de seks ha, som erstatningskravet vedrører, bl.a. er 0,6 ha, som er vejledende udpeget som overdrev. Kommunen har ikke grundlag for at bestride, at der er svær lerjord på det pågældende areal på seks ha, og at den pågældende jordtype kan medføre dårlige vækstbetingelser for afgrøder. Kommunen har anført, at den ikke er i stand til at vurdere, hvordan den konkrete jordbund præcist indvirker på jordpriserne, men umiddelbart lyder priserne ikke helt urealistiske, når der også følger betalingsrettigheder med.

Miljøstyrelsen har om erstatningskravet anført, at dyrkning af energipil normalt ikke ses på så svært tilgængelige arealer. Energipil kræver hyppigere kørsel med maskiner end anden skovdrift, og kørsel med tunge maskiner vanskeliggøres af de meget lerede og stejle arealer, hvilket har betydning for rentabiliteten.

Fredningsnævnet har bemærket, at spørgsmålet om tillægserstatning drejer sig om seks ha jord, hvorom det er anført, at det som følge af et meget stort indhold af ler ikke kan dyrkes med korn.

Fredningsnævnet har bemærket, at arealerne er beliggende meget tæt på Lysnet, som i fredningsforslaget er beskrevet som meget lerholdige, og at arealerne de facto henligger som græs. Det må på baggrund af luftfotos dog

lægges til grund, at der kan dyrkes korn på arealerne. På den baggrund og i lyset af arealernes størrelse i forhold til ejendommens samlede størrelse har fredningsnævnet skønsmæssigt fastsat en tillægserstatning på 15.000 kr. pr. ha, svarende til 90.000 kr., til den fastsatte takstmæssige erstatning.

Landboforeningen Kronjylland har på vegne af 18 ikke nærmere specificerede lodsejere blandt andet anført, at der bør ydes grunderstatning for arealer omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, og at erstatningen for forbud mod udsigtshæmmende beplantning bør være på 20.000 kr. pr. ha. Det er videre anført, at erstatningen for rydning af skov og energiskov til vedvarende åbent areal bør svare til jordens salgspris, at der skal ydes erstatning for tab af jagt ved etablering af nye stier, at der bør ydes erstatning på 250.000 kr. pr. ejendom for restriktioner, som pålægges boligers anvendelse, og at der bør tilkendes erstatning for tab af ejendomsværdi med 300.000-400.000 kr. pr. ejendom.

Fredningsnævnet har bemærket, at det anførte ikke har givet anledning til fastsættelse af tillægserstatninger.

2.3 Tilkendte erstatninger

Fredningsnævnet har tilkendt følgende erstatninger til lodsejerne i anledning af fredningen:

Lb.nr. 2: Peder Christian Brejnholt	3.600 kr.
Lb.nr. 5: Christen Hessellund Mørup	472.656 kr.
Lb.nr. 6: Svend Casper	328.488 kr.
Lb.nr. 7: Bo Schaltz Hansen	3.600 kr.
Lb.nr. 18: Gorm Ditlev Christensen	18.432 kr.
Lb.nr. 29: Benny Grønne-Jensen v/kurator, advokat Henrik Steen Jensen og Søren Kristian Jensen	24.528 kr.
Lb.nr. 31: John Engsig	267.792 kr.
Lb.nr. 32: René Bidstrup Reimer-Jensen og Ayoe Algreen Reimer-Jensen	10.752 kr.
Lb.nr. 34: Anne Mette Tønning Nordentoft og Frank Nordentoft	11.313 kr.

Fredningsnævnet har endvidere ved en særskilt afgørelse af 22. oktober 2019 tilkendt lb.nr. 6, Svend Casper, 14.000 kr. i godtgørelse for sagkyndig bistand.

3. Klager og bemærkninger hertil

Miljøstyrelsen har med henvisning til styrelsens bemærkninger refereret i fredningsnævnets afgørelse under lb.nr. 6, anført, at den tilkendte tillægserstatning til lodsejerne med lb.nr. 5 og 6 for forbud mod skovdrift er for høj. Styrelsen har i efterfølgende bemærkninger til klagen oplyst, at nåletræerne på lb.nr. 5's ejendom er blevet fældet, og at styrelsens klage er indgivet, før dette er sket. Det er herefter styrelsens opfattelse, at der ikke skal tilkendes en tillægserstatning til lb.nr. 5 for fældning af træer.

For så vidt angår den manglende mulighed for at dyrke pil eller poppel som energiafgrøde på lb.nr. 31's ejendom har Miljøstyrelsen på baggrund af en gennemgang af luftfotos fra 1999 – 2011 anført, at der ikke ses at være særlige grunde til, at pil- eller poppeldyrkning skulle være særligt attraktivt på arealerne. Miljøstyrelsen har oplyst, at der ikke tidligere har været energiafgrøder eller anden udsigtshæmmende beplantning på arealerne, der har været drevet landbrugsmæssigt, og at arealerne ikke adskiller sig nævneværdigt fra andre arealer i fredningsområdet, hvor forbuddet mod udsigtshæmmende tilplantninger gælder.

Miljøstyrelsen har oplyst, at det fremgår af lodsejerens omsætningsbalancer fra Skovdyrkerne, at lodsejer har modtaget et etableringstilskud og enkeltbetalingstilskud til skovrejsningsarealer. Enkeltpåbetalingstilskud er ikke særligt knyttet til poppeldyrkning, men ydes bl.a. til arealer, der ikke er skov, hvorfor enkeltbetalingstilskud kan opretholdes efter fredningens gennemførelse.

Randers Kommune har til klagen fra Miljøstyrelsen bemærket, at kommunen i august 2018 har opdateret registreringerne af naturtyper omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, og at de fremgår retvisende af fredningskortet. Kommunen har desuden bemærket, at arealerne i fredningen er meget lerede og på skrånende terræn, hvilket gør det vanskeligt at anvende til andet end afgræsning.

Lodsejer med lb.nr. 5, Christen Mørup, har til klagen fra Miljøstyrelsen bemærket, at lodsejer ikke er enig i, at der ikke skal tilkendes en tillægserstatning for de arealer, hvor han har fældet nåletræer, og at lodsejer har været nødt til at fortsætte driften af sin virksomhed under behandlingen af fredningssagen. Lodsejer har desuden bemærket, at lodsejer kan gå med til en procentvis nedsættelse af erstatningen.

Lb.nr. 31, John Engsig, har anført, at det er tvivlsomt, om grundtaksten og tillægstaksten for forbuddet mod udsigtshæmmende beplantning er udtryk for fuldstændig erstatning, da fredningen vil medføre en tidsmæssigt ubegrænset indskrænkning i ejendomsretten. Klager har oplyst at den politisk bestemte omstilling af landbruget gør, at ingen ved, hvordan fremtidige vilkår kommer til at se ud, og at en fredning derfor først bør gennemføres, når en ændret anvendelse af klagers arealer bliver aktuel.

4. Miljø- og Fødevarerklagenævnets bemærkninger og afgørelse

I sagens behandling har Miljø- og Fødevarerklagenævnets medlemmer deltaget: Thomas Steensen (formand), fhv. landsdommer Eva Staal og landsdommer Olaf Tingleff, og de læge medlemmer Lene Hansen, Kristian Pihl Lorentzen, Maria Temponeras og Jens Vibjerg.

4.1 Besigtigelse, offentligt møde og indlæg efter besigtigelsen

Miljø- og Fødevareklagenævnet besigtigede den 27. september 2023 fredningsområdet og afholdt den 28. september 2023 offentligt møde om sagen.

Ejeren af matr.nr. 8o Jebjerg By, Ørum, Christen Mørup (lb.nr. 5) oplyste under besigtigelsen, at dele af beplantningen på ejendommen var fældet, for omkring tre år siden, da træerne var hugstmodne.

Ejeren af matr.nr. 7i Jebjerg By, Ørum, Svend Casper (lb.nr. 6) oplyste under besigtigelsen, at en del af skoven på ejendommen var blevet fældet sidste år, og at træet ikke kunne anvendes som gavntræ. Ejeren oplyste videre, at egetræerne på den sydligste del af ejendommen er 40–50 år gamle, og at det er muligt at udtynde træerne, så udsigten forbedres, samtidig med at træerne bevares.

Under besigtigelsen bemærkede Danmarks Naturfredningsforening, at arealerne på matr.nr. 7i og 8o Jebjerg By, Ørum er egnede til skovbrug, og at det blandt andet kunne konstateres på arealerne, der var præget af stød fra de fældede træer og den tilbageværende beplantning med sitkagran.

Lodsejer med lb.nr. 31, John Engsig, har i et skriftligt indlæg af 27. september 2023 opfordret til at fastsætte erstatningen efter de konkrete forhold på ejendommen og ikke på baggrund af standardiserede erstatningstakster, særlig da der er tale om landbrugsmæssigt udnyttede arealer. Lodsejer har anført, at han er særligt hårdt ramt af fredningen, da 75 % af hans ejendom fredes, og da det ikke er muligt at dyrke korn på ejendommen, er energiafgrøder ét af de mest oplagte alternativer til de nuværende græsarealer. Ifølge lodsejer er fældningsintervallet for poppel forhøjet fra 10 til 20 år, hvilket øger værdien, da tilvæksten af træmasse er større fra år 10 til år 20, og da priserne på træflis er stigende. Lodsejer har endvidere med henvisning til erstatningssatserne for ledningsanlæg på landbrugsjord oplyst, at der i 2023 udbetales 3,61 kr. pr. m², og at der i projekt Lysnet var afsat 35.000 kr. pr. ha for tinglysning af frivillige rådighedsindskrænkninger.

Lodsejer med lb.nr. 5, Christen Mørup, har i et skriftligt indlæg af 28. september 2023 bemærket, at erstatningen er for lav, da en skovridder for fire år siden har vurderet, at tabet for skovarealerne udgør 100.000 kr. pr. ha. Hvis der ikke tilkendes en passende erstatning, vil skoven blive mindre værd, hvilket vil påvirke lodsejers långiver, som derfor bør godkende fredningen, før den gennemføres.

Lodsejer med lb.nr. 6, Svend Casper har den 17. oktober 2023 ved landbrugsmægler Elsemaria C. Andersen anført, at lodsejer ved en fredning er særligt bekymret for konsekvensen af en indsigt- og udsigtslinje til fredningen. Med en udsigt- og indsigtlinje skal det erstatningsberettigede areal udvides betragteligt, idet muligheden for at udvikle de berørte ejendomme bliver væsentligt indskrænket. Før gennemførelse af en fredning

bør der laves en opgørelse over alle ejendomme og arealer, der bliver påvirket af fredningen, og lodsejere inden for dette areal skal være berettiget til erstatning. Herudover har lodsejer opfordret til, at erstatningen som minimum bør fastsættes ud fra landsaftalen mellem staten og landbruget, der fastsætter standardiserede principper og takster for erstatning for elanlæg, som anbringes på eller i landbrugsjord.

Skovrider Peder Toftgaard Gregersen har den 17. oktober 2023 på vegne af lodsejer med lb.nr. 6, Svend Casper, med henvisning til tidligere fremlagte beregninger anført, at erstatningen minimum skal være 70.000 kr. pr. ha, og at lodsejer har en klar forventning om, at de træer, der fældes, eller værdien heraf, tilfalder ham.

4.2 Miljø- og Fødevarerklagenævnets bemærkninger

Miljø- og Fødevarerklagenævnet bemærker indledningsvist, at nævnet ved en særskilt afgørelse har truffet afgørelse om at frede Lysnet, men med en anden afgrænsning, idet nævnet har besluttet, at overdrevsarealerne syd for Lindkjærvej og ved Høgebjerg og de hertil knyttede landsbrugsarealer skal indgå i fredningen.

Der er desuden foretaget en mindre justering af fredningsgrænsen på lb.nr. 31's ejendom, matr.nr. 11d Vissing By, Vissing, som følge af matrikulære ændringer, mens fredningssagen har verseret.

Herudover er det besluttet, at der skal anlægges et stiforløb på 650 m fra Lindkjærvej, henover overdrevsarealet ved Høgebjerg, og frem mod Lunddalsvej samt en ændring af fredningsbestemmelsernes § 11, således at et mindre areal på 0,30 ha med opstammet træer på lb.nr. 6's ejendom ikke skal afdrives.

Efter naturbeskyttelseslovens § 39, stk. 1, fastsættes der erstatning til ejere af rettigheder over en fredet ejendom for det tab, som fredningen påfører dem.

For at sikre, at der anlægges et rimeligt og ensartet erstatningsniveau, følger Miljø- og Fødevarerklagenævnet en fast praksis, hvor erstatningerne som udgangspunkt fastsættes efter takster, der dog reduceres eller helt bortfalder afhængig af, i hvilken grad det fredede areal i forvejen er omfattet af generelle reguleringer i bl.a. naturbeskyttelsesloven. Herudover fastsætter nævnet konkrete erstatninger på baggrund af en vurdering af fredningens betydning for udnyttelsen af et givent areal.

4.2.1 Grundtakst mv.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har vedtaget at anvende grundtaksten for 2019 på 3.700 kr. pr. ha. Grundtaksten reguleres årligt på baggrund af udviklingen i forbrugerprisindekset og prisudviklingen på landbrugsejendomme. Grundtaksten for 2019 er anvendt, idet den følger tidspunktet for fredningsnævnets afgørelse.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har samtidig vedtaget, at der fastsættes en mindsteerstatning svarende til grundtaksten på 3.700 kr. pr. ha for arealer omfattet af grundtakst. Mindsteerstatningen tilkendes lodsejere, uanset at kun en beskeden del af lodsejerens ejendom er omfattet af fredningen, og uanset om der er sket reduktion eller bortfald af erstatningen som følge af generelle rådighedsindskrænkninger på ejendommen.

Der tilkendes i overensstemmelse med fast praksis ikke grunderstatning og mindsteerstatning for arealer, som efter lovgivningen allerede er omfattet af erstatningsfri regulering. Der tilkendes således ikke erstatning for arealer omfattet af forbuddet mod tilstandsændringer efter naturbeskyttelseslovens § 3.

Endvidere tilkendes der ikke erstatning for arealer, som i forvejen er omfattet af en fredning. Der er som følge heraf ikke tilkendt erstatning for den eksisterende sti, der forløber fra Lindkjærvej til toppen af Lysnet, da stien allerede er fredet og erstattet ved Overfredningsnævnets kendelse af 12. januar 1951 om udlæggelse af en vej til udsigtspunktet Lysnet og en vendeplads sammesteds.

Der tilkendes heller ikke erstatning efter naturbeskyttelseslovens § 39 for arealer, der ligger uden for en fredning.

Endelig følger det af naturbeskyttelseslovens § 39, stk. 1, 3. pkt., at der ikke tilkendes erstatning for offentligt ejede arealer.

4.2.2 Tillægstakster- og erstatninger

I overensstemmelse med fast praksis har Miljø- og Fødevareklagenævnet vedtaget at fastsætte erstatningen for fastholdelse af eksisterende stier til 15 kr. pr. løbende meter.

Ligeledes i overensstemmelse med fast praksis har nævnet vedtaget at fastsætte erstatningen for etablering af nye stier til 60 kr. pr. løbende meter.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har yderligere fastsat tillægserstatning på 6.000 kr. pr. ha for forbud mod udsigtshæmmende beplantning, som er i overensstemmelse med nævnets praksis.

4.2.3 Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger til klager og indlæg Miljøstyrelsen

Miljø- og Fødevareklagenævnet har i sin afgørelse om fredning af Lysnet besluttet, at arealerne på matr.nr. 7i og 8o Jebjerg By, Ørum skal ryddes for bevoksning og derefter fastholdes som lysåbne arealer.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har efter en samlet vurdering på baggrund af arealernes beskaffenhed ved nævnets besigtigelse tilkendt 70.000 kr. pr. ha for de arealer på matr.nr. 7i og 8o Jebjerg By, Ørum, hvor der skal afdrives træer, og hvor arealerne efterfølgende skal henligge som lysåbne

arealer. Nævnet har i sin vurdering lagt vægt på, at det under besigtigelsen kunne konstateres, at arealerne er egnede til skovbrug, at der tidligere har været skov på arealet, og at terrænet ikke er en hindring for at drive skovbrug på arealerne. Nævnet har endvidere lagt vægt på, at arealerne efter fredningen i det væsentlige kun vil kunne anvendes som græsningsarealer. Nævnet bemærker herudover, at erstatningen udmåles i forhold til arealernes værdi før og efter en fredning, og at de foreliggende oplysninger herom i den konkrete sag fra særligt Randers Kommune vurderes at være retvisende.

Lb.nr. 31

Miljø- og Fødevareklagenævnet har besluttet at nedsætte erstatningen for forbuddet mod udsigtshæmmende beplantning på lb.nr. 31's ejendom fra 15.000 kr. pr. ha til 6.000 kr. pr. ha, svarende til det beløb, der i overensstemmelse med praksis er tilkendt de øvrige lodsejere i fredningen. Nævnet har vurderet, at ejendommen ikke bliver særligt påvirket af forbuddet mod udsigtshæmmende beplantning i forhold til de øvrige lodsejere, der med fredningen har fået pålagt den samme restriktion, og at der ikke er særlige forhold på lodsejers ejendom i øvrigt, der tilsiger, at erstatningen skal forhøjes. Nævnet er således enig i Miljøstyrelsen vurdering, herunder af arealernes dyrkningshistorik.

Indlæg fra landbrugsmægler Elsemaria C. Andersen

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker, at der ikke tilkendes erstatning efter naturbeskyttelseslovens § 39 for arealer, der ligger uden for en fredning. Der ikke med indlægget på vegne af lb.nr. 6 er fremkommet oplysninger eller argumenter, som giver nævnet anledning til at fravige nævnets almindelige fremgangsmåde for udmåling af erstatning.

4.3 Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om erstatning

Idet Fredningsnævnet for Midtjylland, østlig dels afgørelse af 22. oktober 2019 om erstatning i anledning af fredning af Lysnet i Randers og Favrskov kommuner ophæves, fastsætter Miljø- og Fødevareklagenævnet i medfør af naturbeskyttelseslovens § 44, stk. 1, erstatningen.

Neden for følger for hver lodsejer en opstilling, som viser:

- Løbenummer
- Matrikelnummer
- Ejerlav
- Lodsejerens navn
- Beregning af erstatning

Opgørelsen tager udgangspunkt i Miljø- og Fødevareklagenævnets egne opmålinger, den lodsejerfortegnelse, som indgik som bilag til fredningsforslaget, samt vedlagte fredningskort. Nævnet har i øvrigt korrigeret i disse oplysninger i det omfang, det har været relevant af hensyn til de faktiske forhold.

4.3.1 Erstatningsopgørelse

Lb.nr. 2, del af matr.nr. 12p Jebjerg By, Ørum, Peder Christian Brejnholt
Areal i alt 0,11 ha

Grundtakst á 3.700 kr.	0,11 ha	407 kr.
Forbud mod udsigtshæmmende be- plantning á 6.000 kr.	0,11 ha	660 kr.
Mindsteerstatning		3.700 kr.
Erstatning i alt		3.700 kr.

Lb.nr. 5, del af matr.nr. 8o Jebjerg By, Ørum, Christen Hessellund Mø-
rup og Mathias Truel Mørup
Areal i alt 11,43 ha

§ 3	3,57 ha	
Grundtakst á 3.700 kr.	7,86 ha	29.082 kr.
Forbud mod udsigtshæmmende be- plantning á 6.000 kr.	7,86 ha	47.160 kr.
Rydning af opvækst á 70.000 kr.	6,62 ha	463.400 kr.
Erstatning i alt		539.642 kr.

Lb.nr. 6, matr.nr. 7i Jebjerg By, Ørum, Svend Casper
Areal i alt 6,91 ha

§ 3	2,14 ha	
Grundtakst á 3.700 kr.	4,77 ha	17.649 kr.
Forbud mod udsigtshæmmende be- plantning á 6.000 kr.	4,77 ha	28.620 kr.
Rydning af opvækst á 70.000 kr.	4,41 ha	308.700 kr.
Erstatning i alt		354.969 kr.

Lb.nr. 7, del af matr.nr. 2x Jebjerg By, Ørum, Bo Schaltz Hansen
Areal i alt 4,24 ha

§ 3	4,15	
-----	------	--

Grundtakst á 3.700 kr.	0,09 ha	333 kr.
Forbud mod udsigtshæmmende be- plantning á 6.000 kr.	0,09 ha	540 kr.
Mindsteerstatning		3.700 kr.
Erstatning i alt		3.700 kr.

Lb.nr. 12, del af matr.nr. 14b Lerbjerg By, Lerbjerg, Henrik Herkert Høgsberg
Areal i alt 5,90 ha

§ 3	5,74 ha	
Grundtakst á 3.700 kr.	0,16 ha	592 kr.
Forbud mod udsigtshæmmende be- plantning á 6.000 kr.	0,16 ha	960 kr.
Mindsteerstatning		3.700 kr.
Erstatning i alt		3.700 kr.

Lb.nr. 18, del af matr.nr. 23a Vissing By, Vissing, Gorm Ditlev Christensen
Areal i alt 1,93 ha

Grundtakst á 3.700 kr.	1,93 ha	7.141 kr.
Forbud mod udsigtshæmmende be- plantning á 6.000 kr.	1,93 ha	11.580 kr.
Erstatning i alt		18.721 kr.

Lb.nr. 29, del af matr.nr. 43c Vissing By, Vissing, Landbrugsstyrelsen
Areal i alt 2,43 ha
Ingen erstatning.

Lb.nr. 31, del af matr.nr. 11d Vissing By, Vissing, John Engsig
Areal i alt 19,07 ha

Grundtakst á 3.700 kr.	19,07 ha	70.559 kr.
------------------------	----------	------------

Forbud mod udsigtshæmmende be- plantning á 6.000 kr.	19,07 ha	114.420 kr.
---	----------	-------------

Erstatning i alt		184.979 kr.
------------------	--	--------------------

Lb.nr. 32, del af matr.nr. 85a Vissing By, Vissing, René Bidstrup Rei-
mer-Jensen og Ayoe Algreen Reimer-Jensen
Areal i alt 1,09 ha

Grundtakst á 3.700 kr.	1,09 ha	4.033 kr.
------------------------	---------	-----------

Forbud mod udsigtshæmmende be- plantning á 6.000 kr.	1,09 ha	6.540 kr.
---	---------	-----------

Erstatning i alt		10.573 kr.
------------------	--	-------------------

Lb.nr. 33, matr.nr. 40d, 85b Vissing By, Vissing og matr.nr. 3v Laur-
bjerg By, Laurbjerg, Naturstyrelsen Kronjylland
Areal i alt 9,14 ha
Ingen erstatning.

Lb.nr. 34, matr.nr. 40b Vissing By, Vissing og matr.nr. 5cq Laurbjerg
By, Laurbjerg, Jesper Kirkegaard og Helle Bundgaard Christensen
Areal i alt 1,61 ha

§ 3	0,59 ha	
-----	---------	--

Grundtakst á 3.700 kr.	1,02 ha	3.774 kr.
------------------------	---------	-----------

Forbud mod udsigtshæmmende be- plantning á 6.000 kr.	1,02 ha	6.120 kr.
---	---------	-----------

Eksisterende sti á 15 kr.	160 m	2.400 kr.
---------------------------	-------	-----------

Erstatning i alt		12.294 kr.
------------------	--	-------------------

Lb.nr. 35 og 44, del af matr.nr. 21a Vissing By, Vissing, dele af matr.nr.
11e og 12d Laurbjerg By, Laurbjerg, og matr.nr. 1e og dele af 1g Essen-
drup By, Laurbjerg og del af matr.nr. 14a Lerbjerg By, Lerbjerg, David
Søsted
Areal i alt 13,79 ha

§ 3	6,94 ha	
-----	---------	--

Grundtakst á 3.700 kr.	6,85 ha	25.345 kr.
Forbud mod udsigtshæmmende beplantning á 6.000 kr.	6,85 ha	41.100 kr.
Ny sti á 60 kr.	475 m	28.500 kr.
Erstatning i alt		94.945 kr.

Lb.nr. 40, matr.nr. 3bo Laurbjerg By, Laurbjerg, Dorthe Hove Sørensen
Areal i alt 4,97 ha

§ 3	4,89 ha	
Grundtakst á 3.700 kr.	0,08 ha	296 kr.
Forbud mod udsigtshæmmende beplantning á 6.000 kr.	0,08 ha	480 kr.
Mindsteerstatning		3.700 kr.
Erstatning i alt		3.700 kr.

Lb.nr. 41, dele af matr.nr. 1c, 11d og 12b Laurbjerg By, Laurbjerg og del af matr.nr. 1m Essendrup By, Laurbjerg, Highlander Holding A/S
Areal i alt 11,6 ha

§ 3	11,53 ha	
Grundtakst á 3.700 kr.	0,07 ha	259 kr.
Forbud mod udsigtshæmmende beplantning á 6.000 kr.	0,07 ha	420 kr.
Mindsteerstatning		3.700 kr.
Ny sti á 60 kr.	227 m	13.620 kr.
Erstatning i alt		17.320 kr.

Lb.nr. 42, del af matr.nr. 1d Essendrup By, Laurbjerg, Thomas Møller
Areal i alt 1,63 ha

§ 3	1,39 ha	
Grundtakst á 3.700 kr.	0,24 ha	888 kr.

Forbud mod udsigtshæmmende be- plantning á 6.000 kr.	0,24 ha	1.440 kr.
Mindsteerstatning		3.700 kr.
Erstatning i alt		3.700 kr.

4.3.2 Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om godtgørelse

Efter naturbeskyttelseslovens § 47 kan Miljø- og Fødevareklagenævnet bestemme, at der skal ydes en ejer eller bruger en passende godtgørelse for nødvendige udgifter til sagkyndig bistand under sagens behandling i klagenævnet. Bestemmelsen giver ikke mulighed for at godtgøre lodsejerens egen medvirken i sagen.

Lodsejer med lb.nr. 6, Svend Casper, har ved brev, modtaget den 17. oktober 2023, fremsat krav om godtgørelse for udgifter til sagkyndig bistand på 16.687,50 kr., jf. to vedlagte fakturaer. Lodsejer har desuden bemærket, at han over for fredningsnævnet rejste krav om godtgørelse på i alt 28.700 kr., men kun fik tilkendt 14.000 kr.

Under sagens behandling for Miljø- og Fødevareklagenævnet har landbrugsmægler Elsemaria Andersen og skovridder Peder Toftgaard Gregeresen repræsenteret lb.nr. 6.

Miljø- og Fødevareklagenævnet tilkender lodsejeren 6.000 kr. i godtgørelse for sagkyndig bistand til hver af sine to rådgivere, i alt 12.000 kr.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker endvidere, at fredningsnævnets afgørelse om godtgørelse ikke kan påklages, jf. naturbeskyttelseslovens § 47, sidste punktum, hvorfor nævnet ikke kan tage stilling til den af fredningsnævnet fastsatte godtgørelse.

4.3.3 Afholdelse af erstatning og godtgørelse

Efter naturbeskyttelseslovens § 49, stk. 3, afholder staten tre fjerdedele af de tilkendte erstatninger og godtgørelser, mens vedkommende kommune afholder den sidste en fjerdedel. Ligger det fredede område i flere kommuner, træffer fredningsnævnet eller Miljø- og Fødevareklagenævnet bestemmelse om fordelingen, jf. stk. 3, sidste pkt.

Af den samlede erstatning på 1.251.943 kr. samt rente og godtgørelse på 12.000 kr. har Miljø- og Fødevareklagenævnet besluttet, at staten ved Miljøministeriet udreder tre fjerdedele, samt at Randers Kommune og Favrskov Kommune samlet udreder en fjerdedel. Nævnet har besluttet, at kommunernes indbyrdes fordeling af deres andel af erstatningsbeløbene fordeles efter de erstatninger, der er tilkendt matriklerne i de respektive kommuner, og at Randers Kommune afholder godtgørelsesbeløbet til lb.nr. 6, hvis ejendom ligger i Randers Kommune.

Erstatningsbeløbet forrentes i henhold til naturbeskyttelseslovens § 39, stk. 4, fra datoen for fredningsnævnets afgørelse af 22. oktober 2019, og indtil erstatningen udbetales med en årlig rente, der svarer til Danmarks Nationalbanks diskonto.

5. Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse

Miljø- og Fødevareklagenævnet ophæver Fredningsnævnet for Midtjylland, østlig dels afgørelse af 22. oktober 2019 om erstatning i anledning af fredning af Lysnet i Randers og Favrskov kommuner og har truffet afgørelse om at tilkende følgende erstatninger i anledning af fredningen:

Lb.nr. 2: Peder Christian Brejnholt	3.700 kr.
Lb.nr. 5: Christen Hessellund Mørup og Mathias Truel Mørup	539.642 kr.
Lb.nr. 6: Svend Casper	354.969 kr.
Lb.nr. 7: Bo Schaltz Hansen	3.700 kr.
Lb.nr. 12: Henrik Herkert Høgsberg	3.700 kr.
Lb.nr. 18: Gorm Ditlev Christensen	18.721 kr.
Lb.nr. 29: Landsbrugsstyrelsen	Ingen erstatning
Lb.nr. 31: John Engsig	184.979 kr.
Lb.nr. 32: René Bidstrup Reimer-Jensen og Ayoe Algreen Reimer-Jensen	10.573 kr.
Lb.nr. 33: Naturstyrelsen Kronjylland	Ingen erstatning
Lb.nr. 34: Jesper Kirkegaard og Helle Bundgaard Christensen	12.294 kr.
Lb.nr. 35 og 44: David Søsted	94.945 kr.
Lb.nr. 40: Dorthe Hove Sørensen	3.700 kr.
Lb.nr. 41: Highlander Holding A/S	17.320 kr.
Lb.nr. 42: Thomas Møller	3.700 kr.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har endvidere fastsat godtgørelse for sagkyndig bistand, jf. naturbeskyttelseslovens § 47.

Af den samlede erstatning på 1.251.943 kr. samt rente og tillagt godtgørelse på 12.000 kr. afholder staten ved Miljøministeriet tre fjerdedele og Randers Kommune og Favrskov Kommune samlet en fjerdedel. Kommunernes indbyrdes andel af erstatningsbeløbene og godtgørelsen fordeles efter arealerne i de respektive kommuner, jf. naturbeskyttelseslovens § 49, stk. 3.

Thomas Steensen
Stedfortrædende formand

Indeholder data fra Geodatastyrelssen
Matrikelkort fra november 2023
Kortet udfærdiget af Nævnenes Hus 20. nov. 2023 - ARJ N